

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİMDALI

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ
ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİYLE İLGİLİ
ETİK OLMAYAN DAVRANIŞLARA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

Ümit OBUZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Pervin BİLİR

ADANA 2009

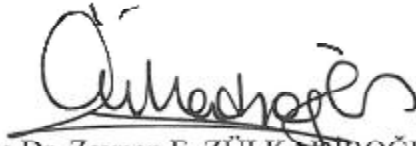
Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan "Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri" adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi:19.12.2008

Yrd.Doç.Dr. F. Pervin BİLİR
Çukurova Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Zeynep F. ZÜLKADİROĞLU
Çukurova Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Mustafa GÜNAY
Çukurova Üniversitesi

Yukarıdaki tez, Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Halil KASAP

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Etik, neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda bir kişi ya da grubun davranışlarını yönlendiren değer ve ahlaki kurallar bütünüdür.

Günümüzde, her konuda olduğu gibi Beden Eğitimi ve Spor alanında da belli etik ilkeler olmak durumundadır. Spor ve etik dışı davranışlar birbirlerine ters düşen iki kavram gibi görünmesine karşın, sporun amatör ruhunu kaybederek profesyonelleşmesi, maddi getirisinin artması ve buna bağlı olarak ahlaki değerlerin ikinci plana atılması, sporda etik konulu araştırmaların yapılmasını çok önemli kılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, çeşitli alanlardaki etik ilkeler ışığında, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği mesleğine ilişkin etik görüşler konusunda bilgi sahibi olabilmektir.

Bu araştırmayı sonuçlandırmam, birçok kişinin desteği ve emeği sayesinde olmuştur.

Araştırmanın planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinin her aşamasında yararlandığım değerli görüşlerini benden esirgemeyen, sabır ve anlayışıyla bu araştırmanın neticelenmesinde önemli katkı sağlayan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Pervin BİLİR'e çok teşekkür ederim.

Araştırmanın istatistiksel analizlerinin yapılması ve yorumlanması aşamasında değerli fikirlerini benimle paylaşan Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrt. Gör. Özlem ÖZDİNÇ'e, Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Ar. Gör. Özhan BAVLI'ya ve Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Ar. Gör. Fatma ÇEPİKKURT'a teşekkür ederim.

Çevirilerimi dikkatle inceleyerek, fikirlerini sunan ablam İngilizce Öğretmeni Betül OBUZ ERDOĞAN'a teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde bana güvenen, sıkıntılı günlerimde beni bu çalışmayı

tamamlayabileceğim konusunda yüreklendiren, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, gurur duyduğum çok değerli annem, babam ve ablalarımın sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ümit OBUZ

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1.GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	2
2.1. Etik Kavramı.....	2
2.2. Etik ve Ahlak İlişkisi.....	4
2.3. Etiğin Temel Problemleri.....	5
2.4. Etik Davranışın Toplumsal Etkenleri.....	8
2.4.1. Kültür.....	8
2.4.2. Değerler.....	11
2.4.3. Normlar.....	13
2.5. Etik Teoriler.....	13
2.5.1. Deontolojik Teoriler.....	14
2.5.2. Teleolojik Teoriler.....	14
2.6. Etik Sistemler.....	15
2.6.1. Amaçlanan Sonuç Etiği.....	15
2.6.2. Kural Etiği.....	16
2.6.3. Toplumsal Sözleşme Etiği.....	17
2.6.4. Kişisel Etik.....	18
2.7. Etik Kuramlar.....	19
2.7.1. Metaetik.....	19
2.7.2. Normatif Etik.....	19
2.7.3. Uygulamalı Etik.....	19

2.8. Etik Çeşitleri.....	20
2.8.1. Mesleki Etik.....	20
2.8.1.1. İş Etiği Konusunda Doğru Bilinen Yanlışlar.....	21
2.8.2. Yönetmel Etik.....	22
2.8.3. Örgütsel Etik.....	23
2.9. Sporda Etik.....	25
2.10. Eğitim ve Öğretimde Etik.....	28
2.11. Öğretmenlik Mesleğinde Etik.....	29
2.12. Kamu Görevinde Etik.....	32
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	33
4. BULGULAR.....	35
5. TARTIşMA.....	52
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	55
6.1. Sonuçlar.....	55
6.2. Öneriler.....	56
7. KAYNAKLAR.....	57
EKLER	
EK-1.....	61
ÖZGEÇMİş.....	64

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri.....	35
Tablo 2.	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.....	36
Tablo 3.	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.....	38
Tablo 4.	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.....	40
Tablo 5.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	41
Tablo 6.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	41
Tablo 7.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Meslektaşlarla İlişkilerinde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	42
Tablo 8.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıfa Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	42
Tablo 9.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıfa Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	42
Tablo 10.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıfa Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi	43
Tablo 11.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	43
Tablo 12.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	44
Tablo 13.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	44
Tablo 14.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	45

Tablo 15.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	46
Tablo 16.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi....	47
Tablo 17.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	47
Tablo 18.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	48
Tablo 19.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi...	49
Tablo 20.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	50
Tablo 21.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Ekonomik Durumuna Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	51
Tablo 22.	Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Ekonomik Durumuna Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi.....	51

ÖZET

Bedens Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri

Bu çalışma ile Bedens Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin, cinsiyet, sınıf, ailenin yaşadığı yer, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak amaçlanmıştır.

Öğretmen adaylarının cinsiyetine göre etik algılamalarına ilişkin elde edilen verilere göre öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda bayanların erkeklere oranla daha etik davranma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.

Öğretmen adaylarının yaşadığı yerleşim birimine göre etik algılamalarına ilişkin yapılan değerlendirmede, ailesi şehir merkezinde yaşayan öğretmen adaylarının, öğrencilerle ilişkilerde ailesi köyde ya da ilçe merkezinde yaşayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar gösterme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre etik algılamalarına ilişkin yapılan değerlendirmede, öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının daha etik davranma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre etik algılamalarına ilişkin yapılan değerlendirmede, öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca meslektaşlarla ilişkilerde ise annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adayının ailesinin ekonomik durumuna göre etik algılamalarına ilişkin yapılan değerlendirmede, öğrencilerle ilişkilerde ailesinin ekonomik durumu iyi olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Etik, Bedens Eğitimi, Öğretmen, Etik olmayan davranışlar.

ABSTRACT

Understanding of Unethical Behaviors on Teaching by Students Studying Department of Physical Education and Sports

The aim of this project is vision of students studying physical education and sports about unethical behaviors related with teaching depend on gender, class, living place of family, educational level of father and mother and economical condition.

As to data of teacher candidates' ethic comprehension according to gender, female teachers are more ethic than male teachers about relation with students and responsibility related with duty.

As to making evaluation of teacher candidates' ethic comprehension according to settlement place, teacher candidates whose families live in city center behaving more ethic than other teacher candidates whose families live in a village or center of small town.

As to making evaluation of teacher candidates' ethic comprehension according to graduations of their fathers, teacher candidates whose father graduated from high school reply as behaving more ethic about relation with students and responsibility related with duty.

As to making evaluation of teacher candidates' ethic comprehension according to graduations of their mothers, teacher candidates whose mother graduated from university reply as behaving more ethic about relation with students and responsibility related with duty. Separately teacher candidates whose mother graduated from second level of primary school reply as behaving more ethic about relation between professional colleague.

As to making evaluation of teacher candidates' ethic comprehension according to economical condition of the families of teacher candidates, teacher candidates whose family's economical level is good condition more ethic.

Keywords: Ethics, Physical Education, Teacher, Unethical behaviors.

1. GİRİŞ

Etik genel olarak bakıldığında ahlâkla, dinle, inançla, gelenek ve göreneklerle, kültürle ve bazen de kanun ve düzenlemelerle bağlantısı kurulmaya çalışılan karmaşık bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda, ülkeler, toplumlar ve kültürler arasında farklılıklar göstermektedir. Bu durum, büyük ölçüde etiğin soyut bir kavram olması ve pek çok alanı kapsayan içeriğinden kaynaklanmaktadır¹. Etik değerlerde toplumlararası değişkenlikler görülmesine karşın hemen her toplumda dürüstlük, saygı gibi temel davranışlar etik; hırsızlık, hile, yalan gibi davranışlar ise etik olmayan davranışlar olarak kabul görmektedir.

Her ne kadar etik anlayışının tam olarak ne zaman başladığı bilinmese de, dünyanın farklı yerlerinde birçok farklı toplulukta çok eski çağlardan beri etik anlayışının var olduğu bilinmektedir. Dinler tarihi, felsefe tarihi ile antropolojik ve arkeolojik bulgular bunu kanıtlar niteliktedir².

Etiğin temel konu alanı, bireyin başkalarına karşı davranış biçimi ve başkalarının sergilemesini beklediği davranışlardır.

Çağımızda insanlar yaşantılarının önemli bir bölümünü çeşitli örgütlerde, geçirmektedirler. Örgütlerin, kişilerin yalnız çalışma saatleri ile sınırlı yaşantılarını değil, tüm yaşamlarını etkilediği söylenebilir³. Örgütün basit bir tanımını yapmanın birçok zorlukları vardır. İnsanlar; okullar, dernekler, kulüpler, şirketler, çeşitli kamu kurumları, siyasi partiler, hastaneler gibi çeşitli örgütlerle iç içe yaşarlar. Buna rağmen, bir örgütü oluşturan unsurları belirlemek için yine de kolay olmamaktadır⁴.

Bu çalışmanın amacı, çeşitli alanlardaki etik ilkeler ışığında, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği mesleğine ilişkin etik görüşler konusunda bilgi sahibi olabilmektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Etik Kavramı

Etik, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran felsefe dalıdır⁵. Etik, geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış ölçülerinin anlatımıdır⁶. Etik, insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değerlerin, ahlaki bakımdan doğru ya da yanlış olanın niteliğini araştıran bir felsefe dalıdır⁷. Yunanca “ethos” sözcüğünden türetilmiştir. Yunanca’da ethos insanların yaşadıkları yer, ile gelenek, görenek, alışkanlık ve bir kişinin yaratılış öz nitelikleri gibi anlamlar taşımaktadır⁸. Etik bir çalışma faaliyetinde bulunan insanların ahlak ilkelerini, davranış biçimlerini, görevlerini ve zorunluluklarını belirleyen kurallar zinciri olarak tanımlanabilir⁹. Aristo, etiği insanın günlük hayatında yararlı olacak davranışların keşfi olarak tanımlamıştır¹⁰.

Eski Antik Çağ’dan günümüze değin bilinen filozofların etik anlayışı aşağıdaki gibi özetlenebilir¹¹:

- Socrates Ahlakı: Socrates’in (İ.Ö. 469-399) öğretisi. İnsanın temel amacı erdeme ulaşmak olmalıdır. Erdem ancak bilgelikle mümkündür.

- Eflatun Ahlakı: Eflatun’a (İ.Ö. 427-347) göre ahlaki davranışların temel gayesi “ en yüksek iyi”dir. İyilik erdem demektir. İnsanlar erdeme bilgelik, yiğitlik, ölçülülük ve adalet ile ulaşırlar.

- Aristo Ahlakı: Aristo’ya (İ.Ö. 385-322) göre toplumda yönetenler ve yönetilenler arasında bir ayırım yapılması ahlakidir. Aristo şöyle der: “ Öküz, yoksul kişinin kölesidir; yoksul köle de efendisinin...” Aristo’ya göre toplumda her zaman üsttekiler ve güçlüler yönetir, alttakiler veya güçsüzler ise yönetilir.

- Konfüçyüs Ahlakı (İ.Ö. 551-478): “ Hiç erişemeyecekmişsin, ya da yitirecekmişsin gibi çalış” diyen Konfüçyüs, çalışma ahlakının önemi üzerinde duran düşünürlerin başında gelir. Konfüçyüs’e göre çalışma, mutluluğa ve refaha ulaşmanın yoludur.

• St. Augustinus Ahlakı: St. Augustinus'un (İ.Ö. 354-430) ahlak anlayışı ise şu şekilde özetlenebilir: “ Hiç ölmeyecekmişsin gibi çalış, yarın ölecekmişsin gibi ibadet et”. St. Augustinus’a göre, insan Tanrı’nın egemenliğine boyun eğmeli ve Tanrı’ya ibadet etmelidir. İnsanlar arasındaki eşitsizliklere isyan etmek yerine Tanrı’ya şükredilmelidir.

• Nietzsche Ahlakı: Friedrich Nietzsche’nin (1844-1900) ahlak öğretisi : “İnsan doğal bir varlıktır. Erdem kadar erdemsizlik de normal karşılanmalıdır. Ahlaki ölçüler ve normlar koymak saçma ve gereksizdir”.

• Kant Ahlakı: Immanuel Kant’ın (1724-1804) ahlak anlayışı. Her yerde ve zamanda neyi yapmamız gerektiğini değil, neyi istememiz gerektiğini savunan ahlak öğretisi. “Sana yapılmasını istemediğini, sen de başkasına yapma.” Kant’a göre insanlar aynı zamanda genel bir yasa ve evrensel bir kural olmasını isteyecekleri bir kurala göre hareket etmelidir.

İnsan davranışlarını ahlaki bakımdan değerli ya da değersiz kılan, davranışın “iyi”yi ortaya koyma derecesidir. “İyi” çeşitli etik kuramlarınca farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Akarsu iyiyi; “hazdır, mutluluktur, ödevini yerine getirmektir, doğruluktur, sevgidir” şeklinde tanımlamıştır¹². Russel’a göre, ilk bakışta istek duyulan şey iyidir, tiksiniyen şey kötüdür. Ancak insanlar istekleri konusunda görüş birliği içerisinde değildirler ve genellikle istekler birbirleri ile çelişirler¹³.

Etik, neyin doğru ya da yanlış olduğu hususunda bir kişi ya da grubun davranışlarını yönlendiren değer ve ahlaki prensipler bütünüdür. Etik değerler, iletişim ve karar verme gibi süreçlerde, iyi ya da kötü kavramlarıyla ilişkili standartların oluşumunu sağlar¹⁴.

Ahlak felsefesi (etik), ahlak alanında hakim olan ilkeleri, iyi ve kötünün ne olduğunu, ahlakiliğin ne anlama geldiğini araştırır. İnsanın eylemlerinde bağımsız olup olmadığını soruşturur. Ne çeşit eylemlerin ahlaki olabileceğini irdeler¹⁵.

Etik kavramı, günün değişen koşullarına göre farklılaşabilmekle birlikte, özünde bulunan, iyilik, doğruluk gibi temel düşünceler değişmez. Kullanılan ahlak terimlerini ve ahlaki yargıların statüsünü analiz eden etik, takınılan ahlaki tutumların ardında yatan yargıları ele alır¹⁶.

2.2.Etik ve Ahlak İlişkisi

Etik ile ilgili bir çalışma yapmadan önce, sıkça karıştırıldığı bir kavram olan ahlakla ilişkisi, farklılıkları üzerinde durmak gerekir.

Felsefi olarak “ahlak” ve “etik” kavramları, çoğu kez birbirinin yerine kullanılmasına rağmen iki ayrı eylem ve faaliyet alanını ifade etmektedir. En basit anlatımla “ahlak”, toplumsal alanda insanlar arası ilişkilerde bireylerin uymaları beklenen ve talep edilen davranışlardır. Bunlar bir değer olarak “iyi” ve “güzel” şeklinde nitelenen davranış ve eylemlerdir. Bu durumda ahlaktan “davranışlara ilişkin belirli bir yerde ve zamanda geçerli olan değer yargıları sistemi anlaşılakta” olduğu söylenebilir. Söz konusu değer yargılarının zamana ve mekana göre değişiklik göstermesi ahlakın dinamik bir ilişkiler sürecinde yer aldığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında en eski felsefe disiplinlerinden biri olan etik, yapılması gerekeni söyleyen veya davranışlara ilişkin normlar koyan bir faaliyet değil, yapılması istenen eylemlere sorular soran; neyin değerli neyin değersiz olduğu, hangi eylemlerin yapılmasının doğru, hangilerinin doğru olmadığı, doğru eylemin ve adaletin ne olduğu vb. soruları sorma faaliyetidir. Sonuç olarak etik, ahlak üzerinde düşünebilme, bir ahlak felsefesi yapma etkinliği, tarihsel olarak yaşanan bir olgu olan ahlaka yönelen bir felsefe disiplini olarak gelişmiştir¹⁷.

Ahlak, insanların toplum içindeki davranışlarını ve birbirleriyle ilişkilerini düzenlemek amacıyla başvurulan kurallar sistemi; başka insanların davranışlarını olumlu ya da olumsuz biçimde yargılamakta kullanılan ölçütler bütünüdür¹⁸.

Belli bir dönemde belli insan topluluklarında benimsenmiş olan bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamına ahlak denir¹⁵. Ahlak, bir kişisel vicdan meselesidir ve kendimiz için neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar vermek kendimize kalmıştır¹⁹. Ahlak normlarının kontrol aracı vicdandır. Vicdan bazı ahlak normlarının içten, doğru ve zorunlu olarak kabul edilmesi ve bu kuralların ihlali halinde bir sorumluluk duygusunun meydana gelmesi demektir. Bu nedenle ahlak kurallarının uygulanması herhangi bir kurum ve kuruluşun değil, insanın kendi vicdanının kontrolüne bağlıdır. İnsanın kabul ettiği ahlak kurallarının denetleyicisi, insanın kendisidir²⁰.

Etik ahlak felsefesidir; ahlaksa, toplum içinde bir arada yasama koşullarını düzenleyen kurallardan, değerlerden, haklardan ve görevlerden oluşur²⁰.

Etik kavramı ahlakla örtüşen yönleri olmasına karşın daha genel ve kapsayıcı bir yapıdadır. Bu konuda Herald Delius şöyle der: ‘Moral (ahlak) ve etik sözcükleri arasında günlük dildeki çok anlamlılık, geçişlilik ve kolaylığa rağmen, her iki sözcüğü birbirinden ayırmak konusunda ölçütümüz vardır. Bu nedenle günlük dilde alışkanlıkla bir ahlaksal problemden söz edildiğinde, aslında bunun etiğe ait bir problem, diğer bir anlatımla etik bir problem olarak algılamak gerekir. Bu gerçekten yola çıkıldığında ahlakla etiğin örtüşen yanları olmakla birlikte etiğin ahlaktan bir sonraki boyut olduğu sonucuna varılabilir. Etiğin, ahlakın bir sonraki boyutu olması; etiğin daha geniş kapsamlı ve toplumun her grubuna yönelik bir takım düzenlemeler içermesini gerektirmektedir²¹.

2.3. Etiğin Temel Problemleri

Antikçağdan beri ortaya atılmış olan etik kuramlarının tümüne birden bakıldığında, etiğin üç temel problem çevresinde dolandığı görülür: 1. “En yüksek iyi” problemi, 2. “Doğru eylem” problemi, 3. “İstenç özgürlüğü” problemi²².

1. En Yüksek İyi:

Bir görüşe göre a) “en yüksek iyi”nin ne olduğu sorusuna, felsefi etiğin bir konusu olarak asla anlamlı bir yanıt verilemez. Bunun tam karşıtı bir görüşe göre ise b) felsefi etiğin kaçınılmaz görevi, tam da bu soruyu yanıtlayabilmektir. Bu görüşe göre, insan yaşamının anlam ve değeri, herhangi bir en yüksek amaca ulaşma çabasında belirir. Ahlaksal açıdan bakıldığında, bu en yüksek amaç, “en yüksek iyi”dir. Gerçekten de, etik tarihinde “özellikle de etik ve ahlak arasında kesin bir ayırımın yapılmadığı başlangıç dönemlerinde) herkesi bağlayan bir “en yüksek iyi” konumlamayı denemek, çok sık rastlanan bir durumdur. Örneğin bu “en yüksek iyi”nin kendini tanrıya adama, doğa ile uyum içinde yaşama, kendi kendine yeterli olma, acıdan kaçma ve olabildiğince çok haz duyma, v.b. gibi çok değişik biçimlerde konumlandığını görüyoruz.

Sonuç olarak herkesin pratikte ulaşmaya çalıştığı şey anlamında bir “en yüksek iyi” varsayımı, etik araştırmalarının kaçınılmaz koşuludur. Çünkü insanların ilgisi, gerçekten de, farkında olunsun veya olunmasın, hep böyle bir “iyi”nin gerçekleştirilmesine yöneliktir.

2. Doğru Eylem:

Etiğin temel problemlerinden olan “doğru eylem” konusunda çok çeşitli yorum ve formüller vardır. Bu yorum ve formüllerden bir bölümü a) ahlaksal buyruk ve taleplerin niteliği sorunu, bir bölümü b) ahlaksal bakımdan doğru eylemin neliği (mahiyeti) sorunu bir bölümü de c) ahlaksal değer yargılarının neliği sorunuyla ilgilidir. Ama ağırlık hangi sorunda olursa olsun, bu üç sorun birbirleriyle sıkı sıkıya bağlıdır.

- a) Ahlaksal buyruk ve taleplerin varoluşunu sağlayan şeyin, bu buyruk ve taleplerin tüm normal insanlarca herhangi bir biçimde yaşanmış olmaları olduğu konusunda bir uzlaşım vardır. Ama bu yaşanmışlığın nasıl bir şey olduğu sorundur. Bazı etikçiler (I), ahlaksal buyruk ve taleplerin yaşanmasında, (içselenmesinde) ahlaksal değerlerin sezgisel bilgisinin rol oynadığını, bu değerlerin yaşadığımız dünyanın birer parçası olduklarını, insanlar bu değerlerin bilgisine sahip olsalar da olmasalar da, bu değerlerin belirleyiciliklerine devam ettiklerini söylerler. Bazıları ise (II), dünyanın böyle değerlerle bezenmiş olduğuna asla inanılmayacağını söyleyip, ahlaksal buyruk ve taleplerin insanın kendisinden çıkan şeyler olduklarını belirtirler ve ahlakın kökenini insan aklında görürler. Bazıları (III) içinse, insanlar kendi doğal durum ve gereksinimlerine uygun olarak belli bir şeye (mutluluğa) ulaşmaya çabalarlar. Yine başka kuramlar (IV), ahlaksal buyruk ve taleplerin herhangi bir biçimde temellendirilmesi işinden kaçınırlar ve ancak, bu tür buyruk ve taleplerin yaşama nasıl geçmiş olduklarını açıklamakla yetinirler. Onlar için buyruk ve talepler, bireyin psikolojik yapısından, biyolojik ve toplumsal gelişmeden çıkan şeylerdir.
- b) Bu yorumlara koşutluk içinde, bir eylemi ahlaksal bakımdan doğru bir eylem yapan şeyin ne olduğu konusunda da çeşitli görüşler ortaya çıkar. Bazılarına (I) göre, bir eylemin ahlaksal bakımdan doğruluğu, her zaman, bu eylemle ilgili özel niteliklere bağlıdır. Eylem, bu özel nitelikler çerçevesinde bir ahlaksal değeri gerçekleştirmeye yönelir. Bazılarına (II) göre, ahlaklılığın tek bir karakteristiği vardır ve bu tüm eylem türleri için aynıdır. Bu karakteristik, bir yandan eylemin bir ahlaksal ilkeye bağlılığında görülür, öbür yandan eylemin belli bir durumun sürdürülmesi girişimi olmasında kendini belli eder. Bazıları (III) ise, bir eylemin

ahlaksal bakımdan doğru olmasının eylemin, başkalarının gözünde kişiyi psikolojik yandan tatmin etmesine (örneğin bireyin kendisine değer verildiğini hissetmesi) bağlı olduğunu söylerler.

- c) Bunlara karşı, temel problem, ahlaksal değer yargılarının neliğini araştırmak olarak ele alınabilir. Bazı kuramlar (I), böyle yargılar içinde, ahlaksal değer niteliklerinin bilgisinin dile getirildiğini savunurlar. Bu nitelikler kendi başına şeyler olarak görülür. Bazıları ise ahlaksal değer yargılarına sadece bir amaç gözeterek yapılan eylemlerin yararlılığını dile getiren ifadeler olarak bakarlar. Daha başkaları ise, değer yargılarının bireyin psikik yapısından kaynaklanan şeyler olduklarını söylerler.

Ahlaksal değerler bağlamında vicdan problemi de etik problematiğinin çok tartışılan bir konusunu oluşturur. Yukarıdaki temel yorumlara uygun olarak, vicdan, ya da a priori bilinci (I), ya bize ödevler koyan aklımızın son başvuracağı yer (II), ya eğitimin (III) veya toplumsal gelişmenin (IV) bir ürünü olarak görülür. Teolojik etikte ise, vicdan, “tanrının içimizdeki sesi”dir.

3. İstenç(İrade) Özgürlüğü:

Etik kuramların açıklamaya veya doğrulamaya çalıştıkları ahlaksal yaşama ait tüm fenomenleri, örneğin ahlaksal ilişki fenomenlerini, doğruluğu veya yanlışlığı, vicdanı, değer verilme veya verilmeme duygusunu, tüm önyargıları, eğilimleri, tüm pişmanlık ve suçluluk duygularını, bir an için anlamdan yoksun şeyler olarak görmek olanaklıdır. Tüm bu fenomenlerin temelinde bir inancın yattığını, bu nedenle de ahlaksal eylemlerin aslında eylemde bulunan kişinin özgür kararına bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Buna inanılırsa, eylemde bulunan kişinin, isterse başka biçimde eyleyebileceği sonucuna varılabilir. İşte istenç özgürlüğü başlığı altında ifade edilen şey, bu inançtır. Günlük yaşama baktığımızda, hiç de doğrulanabilir görünmeyen bu görüş, ne var ki, Antikçağdan bu yana, felsefede yüzyıllar boyu tartışılmalıdır. Doğa olguları ayrıcalıksız belirleyen ve aynı nedenlerin hep aynı sonuçları doğurduğunu söyleyen nedensellik yasasının etkisiyle, insanın bedensel varlığı da bu yasaya bağlı olacağından, onun verdiği tüm kararların da aslında bu yasaya bağlı olacağı, yani onun ahlaksal yaşamının da belirlenmiş olduğu sık sık söylenmiştir. Bu inanca göre, insanın tüm eylemleri tam olarak belirlenmiştir. Ancak bu psikolojik tepkiler

ve ahlaksal niyet ve tasarımlar birbirlerine iyice geçmişlerdir ve çok “karmaşık”tırlar. Bu “karmaşık” durum, örneğin psikanaliz yoluyla ele alınabilir. Ahlaksal belirlenimcilik olarak adlandırılabilen bu görüş, insanın belli durumlar karşısında özgürce kararlar alabileceğini ve bu kararların sorumluluğunu yüklenebileceğini kabul etmez.

Görüldüğü gibi, “istenç özgürlüğü” problemi, aslında her etik kuramının problemi içinde herhangi bir tarzda ele alınmaktadır. Yani problemle ilgili yanıtlar ister olumlu (Kant, Hartmann), ister olumsuz ve hatta dışlayıcı (neopozitivizm) olsun, problemin kendisi, etik içindeki önemli yerini korumaya devam etmektedir. Şimdiye kadar 4 tip altında sıraladığımız etik kuramlarına, bu nedenle iki tip daha katabiliriz: Belirlenimci (determinist) bir çıkış noktasından hareket eden etkiler (V) ve sadece eylem özgürlüğünden söz etmekle yetinmeyip, hatta ahlaklılığın tek dayanağını özgürlükte bulan etikler (VI).

2.4. Etik Davranışın Toplumsal Etkenleri

Etik, insanlar arasındaki davranışları belli standartlara uygun hale getirmektedir. Bu standartlarının oluşumunda bireylerin içerisinde yaşadığı toplumların kültür, değer ve normlarının önemli etkisi olması sebebiyle, bu unsurların tanımlanmasına gereksinim vardır.

2.4.1. Kültür

Kültür kelimesi Latince ekin, tarım anlamına gelen “cultura” kelimesinden gelmekte, dolayısıyla bizde de “ekin” olarak adlandırılabilir²³.

Kültürün tanımı üzerinde uzlaşma olmamasına rağmen araştırmacılar arasında kültürle ilgili olarak; kültürün, bütüncül(holistic), tarihsel temelli, antropolojik kavramlarla ilgili, toplumsal olarak inşa edildiği ve değişiminin zor olduğu şeklinde bir uzlaşma görülmektedir²⁴.

Kültürle ilgili yapılan her tanımlama kültürün doğası ile ilgili farklı teorilerin oluşmasına neden olmaktadır. Antropologlar arasında bile kültürün nasıl izah edileceği üzerinde yaygın bir anlaşmazlık bulunmaktadır²⁵.

Geniş ve sınırları net çizilemeyen bir kavram olduğundan, kültürün birçok tanımı bulunmaktadır. Kültür; öğrenme sonunda oluşmakta, bir başka deyişle, kişinin genlerinden

değil, sosyal ortamından kaynaklanmaktadır²⁶. En genel anlamda kültür, insanın yarattıklarının tümüdür²⁷.

Kültürün nitelikleri şunlardır²⁸:

- İnsan yapısıdır.
- İnsanlığın var olduğu günden baslar.
- İnsanlık var olduğu sürece yasayacaktır.
- Kişinin değil toplumun malıdır.
- Nesilden nesile aktarılan yaşam biçimidir.
- Doğanın karşılayamadığı insan gereksinimlerini karşılar.
- İnsana, doğal varlıkların verdiğienden daha yüksek tatmin verir.
- İnsanın doğaya ve çevresine egemen olduğunu gösterir.
- Toplum üyelerini bütünleştirir.
- Güç olsa da zamanla değişebilir.
- Davranıştan soyutlanmıştır.
- Değer ve düzgülerden oluşur.
- İdealize edilmiş kurallar sistemidir.

Bilişsel yaklaşıma göre kültür, bireyler tarafından durum, olay, nesne, davranış ve heyecanları anlamlandırma, ilişkilendirme, örgütlenme ve değerlendirmede biricik sistem olarak görülmektedir. Kültüre bu tür bir yaklaşım biçimi, bazı bilim adamları tarafından “etnografik yaklaşım biçimi” olarak da adlandırılmıştır²⁹.

Trompenaars, kültürü bir soğanın katmanlarına benzetmiştir. Dıştaki katman, insanların hangi kültürel öğelerle öncelikli olarak etkileşim içerisinde bulunduğunu gösterir. Gözlenebilir öğeler olarak giyim, yemek, dil ve yerleşim biçimi bunlar arasında sayılmaktadır. Ortadaki katman ise toplumların sahip olduğu norm ve değerleri ifade etmektedir. Soğanın en içteki kısmını anlamak ise, diğer kültürlerle başarıyla çalışmamızda anahtar işlevi görmektedir. Bu kısımda, toplum içerisinde evrim süreciyle oluşan birçok kural ve metot bulunmaktadır. Toplumlar, yüz yüze geldikleri problemleri, bu kurallar aracılığıyla çözmeye çalışmaktadırlar³⁰.

Büyükluğu ne olursa olsun her insan grubunun (bu grup geçici bile olsa) bir kültürü vardır. Bu nedenle de kültürün türlerinden söz edilebilir. Bunlardan ilki alt kültürlerdir, bunlar ait oldukları topluluğun büyüklüğüne göre sınıflandırılan kültürlerdir. Bunların bazı ortak ve farklı yönleri vardır. Alt kültürler bazı hakim değerleri kapsarlar fakat kendilerine özgü yasama şekilleri, değerleri vardır. Bir grup insanın bir araya gelerek bu birliği bir süre devam ettirmesiyle, gruba özgü bir yaşam biçimi yarattıkları kültür ise, karşılıklı etki kültürü olarak adlandırılabilir. Hatta her insanın kendine has bir kültürü olduğu da söylenebilir. Ancak bu daha çok maddi yönü ağır basan bir kültürdür.

Maddi ve maddi olmayan kültür kavramlarına da bu noktada değinmek faydalıdır. Sanayi kültürü de denilen maddi kültürden anlaşılması gereken kişilerin kullandığı teknik araçlardır ve üretimin kaynaklarına ve araçlarına ilişkindir ve somuttur. Örgütler mal, düşünce üretmek için kurulduklarından, buralardaki ilişkileri çoğunlukla maddi değerler düzenler. Maddi değerler halkın dolayısıyla insanın yaşaması için gereken temel gereksinimleri doyurur. Çok hızlı değişen maddi kültür, bir toplumun teknolojik durumu, eserleri ve aletleridir. Dil, estetik ve teknoloji maddi kültürün öğeleridir.

Manevi değerler ise soyuttur. Bunların oluşturulmasında yazın, din, hukuk, evlilik, eğitim kurumlarının katkısı çoktur. Çok zor değişen manevi kültür, medeniyetin adeta ruhudur; öyle ki bir toplumu diğer toplumlardan ayırt edebilme imkânı verir. Eğitim, sosyal organizasyonlar, din, inanç, tutumlar, değerler, kurallar, örgütsel yapılanmalar, hukuk, örf ve adetler, politik hayat ve siyasal yapılanma gibi soyut tüm olgular manevi kültürün öğeleridir³¹.

Kültür, bilgiyi, inancı, sanat ve ahlakı, örf ve adetleri kişinin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olması nedeniyle kazandığı değer, yetenek ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür³².

Bozkurt'a göre kültür, "Herhangi bir sosyal birimin, dış çevresine uyum ve kendi içinde bütünleşme sürecinde ortaya çıkan problemlere hakim olma ve gereksinimlerini giderme çabası sırasında gelişen ya da keşfedilen; geçerliliği ve sürekliliği belli bir zaman sürecinde kanıtlanmış olan; gruba ve yeni girenlere de, algılama, düşünme ve hissetme biçimleri olarak aktarılan; maddi ve maddi olmayan yaşam biçimlerini bilinç ve bilinçaltı

düzeylerinde etkileyen varsayımlarla bu varsayımların fiziksel çevre ve insan etkileşimine yansıyan simgesel ifadelerin tamamı”dır³³.

Morey ve Luthans kültürün uzun dönemli bir sürecin sonucu oluştuğunu, köklerinin geçmişte olduğunu ve geleceğe uzandığını belirtmekte ve kültürel öğrenmenin değerlerin bir kuşaktan diğerine aktarılmasıyla meydana geldiğini, ilavelerle geliştiğini, aynı zamanda insanın uyum sağlama özelliğinden hareketle kültüründe değişikliklere uyum sağlayabileceğini ifade etmektedir³⁴.

Antropoloji, sosyoloji ve tarih gibi çok çeşitli alanlarda tartışma konusu olan kültürü, Clifford Geertz “sembollerle ifade edilmiş anlamlar örüntüsünün tarihsel olarak aktarımı” şeklinde tanımlamakta ve bu sembollerin dilin içerisinde açık ve gizli bir şekilde şifrelendiğini belirtmektedir.³⁵

Geertz’in kültüre sembolik yaklaşımına karşın Wells kültürü, sosyal kalıtım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi ve davranış şekilleri birikimi ile bilinçli veya bilinçsiz olarak başka insanlardan öğrendiklerimiz şeklinde izah etmektedir³⁶.

Martin ve diğerlerine göre kültür yaratmak sörf yapmaya benzer. Kültürü yaratmak isteyenler, bekledikleri dalgayı yakalamayabilir. Her zaman doğru dalgayı gözleyebilir ve bekleyebilirler. Bu uğraş içerisinde sonsuza dek su üstünde kalabilirler³⁷.

2.4.2. Değerler

Örgüt kültüründe değerler çok önemli bir yer tutar. Kültürün özü değerlerle şekillenir. Değer, bir varlığın, bir olayın insana olan önemini belirleyen inançtır. Ya da Rokeach’ın tanımı ile değer, sosyal veya bireysel bakımdan belirli bir davranış biçiminin veya var olma amacının, buna ters bir davranış biçimi ya da yaşam amacına nispeten tercih edildiği, değişmesi zor olan kalıcı inançtır³⁸.

Geniş anlamda değerler, kültürün daha çok gözle görülmeyen, öznel, içsel yönünü oluşturmakta, örgütsel sorunların çözümünde makul, uygun olarak kabul edilen çözüm biçimini göstermektedir³⁹. Değerler, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir⁴⁰. Değerler davranışları anlamada önemli anahtarlardan birisidir⁴¹. Hofstede değerleri belirli bir durumu diğerlerine tercih etme eğilimi olarak tanımlarken değerleri kültürün yapı taşları olarak

nitelendirmektedir²⁶.

Değerler, yaşamdaki çeşitli etmenlerin birey için taşıdığı anlamı, önemi ifade eder. Değer, birey için önemli olan her türlü düşünce yapısı, obje veya etkinlik olarak da tanımlanabilir⁶. Değişik kültürlerden insanlar, farklı yoğunlukta ve yönlerde farklı değerlere sahiptir²⁶. Değişik kültürler arasında, benimsenen değerler açısından farklılaşma olmakla birlikte, her kültür kendi içinde ortak değerlere sahiptir. Değerler genellikle değişken değildir.

Fichter, sosyolojik anlamda değerleri, grubun veya toplumun, kişilerin, davranış örneklerinin, amaçların ve diğer sosyokültürel etmenlerin ölçülmesine yarayan ölçütler olarak tanımlamıştır.

Değerler aracı ve sonul değerler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Aşağıda bu değerler örneklenmiştir⁶:

Aracı Değerler

Hırs

Açık fikirlilik

Yeterlik

Neşe

Düzen ve temizlik

Cesaret

Bağışlayıcılık

Yardıms severlik

Hayalcilik

Dürüstlük

Mantıklılık

Sevecenlik

Uyum ve itaat

Nezaket

Sorumluluk

Özdenetim

Sonul Değerler

Rahat bir yaşam

Heyecan verici bir yaşam

Başarı

Barışçı bir dünya

Güzel bir dünya

Eşitlik

Aile güvenliği

Özgürlük

Mutluluk

İçsel uyum

Olgunlaşmış aşk

Ulusal güvenlik

Yaşamdan zevk alma

Kurtuluş

Kendine saygı

Bilgelik(Yaşamı anlama)

Bağımsızlık

2.4.3. Normlar

Owens ve Steinhoff normları, örgütsel kültür içinde davranışı etkileyen, sosyal sistemi kurumsallaştıran ve güçlendiren öğeler olarak tanımlamaktadırlar⁴². Örgütte çalışanların rol yapmaları, normlarla değerlendirilmektedir. Bu nedenle normlar sistemce onaylanan ve beklenen davranışları anlatırlar⁴³.

Normlar, bireylerin birbiri ve toplumun geneli ile olan ilişkilerine yön veren ve genellikle değerlerin bir yansıması olarak kendini gösteren, yaptırımları toplum tarafından verilen öneme göre değişebilen düzenleyicilerdir. Normların genel özelliklerini Lamberton ve Minor şöyle sıralamıştır⁶:

1. Normlar, grup üyelerinin çoğu tarafından kabul edilir.
2. Normlar, grup yaşamının önemli bir bölümünü kapsar.
3. Normlar, grup üyelerinin duygu ve düşüncelerinden çok ortak davranışları üzerinde odaklaşır.
4. Grup üyeleri normları farklı düzeyde benimser.
5. Normlardan sapma gösteren bireylere karşı, grup üyelerinin hoşgörü derecesi farklıdır.
6. Normlar, grup sürecinin işleyişini kolaylaştırır.
7. Normlar yavaş gelişir ve yavaş değişir.
8. Gruptaki bireylerin statüleri, normlara uyum derecesini etkiler.
9. Belli normlara uymak ya da uymamaya bağlı olarak kabul edilmiş bir ödül ve ceza sistemi vardır.

Normların genel amacı, topluluk üyelerinin, kendilerinden beklenen davranışları kestirilebilmesini sağlamak ve bu sayede davranışların önceden sezilebilmesini, dolayısıyla grubun işleyişini kolaylaştırmaktır. Normlar sayesinde bireylerin “normal” olmayan davranışları grup tarafından reddedilerek, grubun varlığını sürdürmesine çalışılır.

2.5. Etik Teoriler

Etik teori nedir? Bu ifadenin yararlı kullanılması oldukça karmaşık bir tanımla ortaya konabilir. Etik bir teori, etik düşünce ve uygulamanın teorik hesabıdır ki, bu hesap ya temel etik inanışlar ve prensiplerin doğruluklarının genel bir testini vurgular veya böyle

bir testin olmayacağını ifade eder⁴⁴.

2.5.1. Deontolojik Teoriler

Ahlaki zorunluluğun, hareketlerin sonuçlarının sorgulanmasını gerektirmeyen teorileri tanımlayan terim deontoloji olarak bilinmektedir. Deontoloji kelimesi Yunanca anlamı “görev” ya da “zorunluluk” olan deon kelimesinden türetilmiştir⁴⁵.

Deontolojik etik sistemler, ilkeli karar verme sistemi olarak tanımlanabilir ve Immanuel Kant (1724-1804) tarafından geliştirilmiştir.

Deontolojik etik teorilerde davranışların sonuçlarından çok ilke ve kurallara uygunluğu üzerinde durulur. Örneğin masa üzerinde duran parayı almayan birey bunu davranışın doğru olmadığını düşündüğünden yapmıyorsa etik davranış sergilemektedir. Fakat yakalanma korkusu nedeniyle yapmıyorsa davranış etik değildir.

Deontolojik teoriler “vicdan” kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır. Karar veren birey davranışın ortaya çıkardığı olumlu ya da olumsuz sonuca bakmaksızın rahatlık hissediyorsa, bu davranış deontolojik yaklaşıma göre etikdir.

Deontolojik etikte davranışın yansımalarının iyi ya da kötü olması önemli değildir. Etik eylem birinin görevini yapmasını içine alır, görevin yapılması doğru, yapılmaması yanlıştır⁴⁶. Deontolojistlere göre, her birey zorunluluklara sahiptir ve bu zorunluluklar sonuçlarına bakılmaksızın yerine getirilmelidir⁴⁷. Kişinin tek görevi, kabul edilmiş ve iyi ortaya konmuş ahlaki standartlara bağlı olmasıdır. Buna göre, kişinin davranışlarının sonuçlarına bakılmaksızın davranışların haklılığı ispatlandıkça, kişinin ahlaki görevi sağlam bir yapı üzerine oturmuş olur⁴⁵. Deontolojik yaklaşımlar, görev ve zorunluluklarda odaklaştığı için mesleki etiğin büyük çoğunluğunu oluştururlar⁴⁷.

2.5.2. Teleolojik teoriler

Teleolojik teorilerde davranışın etik olup olmadığı ortaya çıkardığı sonuca bağlı olarak değerlendirilir. Bu yaklaşıma göre bireyin kararı daha çok sayıda insana daha çok fayda sağlıyorsa etikdir⁴⁸. Bu teoriler içinde en fazla bilinen, yararlılık (faydacılık) teorisidir⁴⁹. Bu teori, ilk kez David Hume (17.11.1776) tarafından tanımlanmıştır. Teorinin gelişiminde John Stuart Mill (1806-1873) önemli rol oynamıştır. Mill’e göre en fazla sayıda

insanın mutluluğu için en iyiyi yapmak doğrudur⁴⁶. Faydacılık elde etmeye, çabalamaya değer tek iyinin zevk ve mutluluk olduğunu öne sürer. Mutluluk genellikle farklı zevklerin toplamı olarak düşünülür. Acı zevkin tersidir ve kötüdür ve onun azaltılması ya da ortadan kaldırılması zevki artırır. Burada sosyal yaptırım çok önemlidir. Bir kimsenin mutluluğu diğer kimsenin mutluluğu kadar önemlidir⁴⁵. Mill ise faydacılığı “en büyük mutluluk” olarak tanımlamıştır. Eylemin doğru ya da yanlış olması, sonuçlarının mutluluk getirip getirmemesi ile ilgilidir⁵⁰. En büyük yararları ortaya koyan hareketler doğru iken zararlı etkiler ortaya koyan hareketler yanlıştır ve bu hareketlerden kaçınmak gerekir. Burada en büyük yararı elde etmek amacıyla ortaysa konan davranışın sonucu ahlaki kuralları çiğneyebilir, kişi mutlu olmak için hırsızlık yapabilir, yalan söyleyebilir. Bunun için davranışı değerlendirmede, sadece davranışın yararları değil, sonuçları da değerlendirilmelidir⁴⁵.

2.6. Etik Sistemler

Dört tür etik sistemi bulunmaktadır. Bunlar:

- Amaçlanan Sonuç Etiği
- Kural Etiği
- Toplumsal Sözleşme Etiği
- Kişisel Etik'tir.

2.6.1. Amaçlanan Sonuç Etiği

En önemli temsilcisi John Stuart Mill(1806-1873)'dir. Bu sistemde bir eylemin ahlaki açıdan doğruluğu, amaçlanan sonuçlara ne kadar ulaştığı ile ilgilidir. Eylemin sonucu istenilen yönde ise o davranış ahlaki, eğer sonuç amaçlandığı gibi değilse o davranış ahlaki değildir. Amaçlanan sonuç etiği faydacılık (pragmatizm) olarak da bilinir. Mill, faydacılığı şu on temel ilke ile özetlemiştir⁵¹:

1. Bir eylemin doğru ya da yanlış olduğuna karar verebilmek için olası sonuçlara konsantre olmak gerekir.
2. Eylem kuralları, onlara uyacak bireylerin karakterinden kaynaklanmalıdır.
3. Eylemlerin doğruluk oranı arttıkça, mutluluk da artar, azaldıkça mutluluk da azalır.

4. Mutluluk acının yokluğu ve hazzın varlığı olarak tanımlanabilir.
5. Her insan kendi mutluluğunu arzuladığı sürece, bu onların sonul mutluluğa ulaşmaları için yeterli bir nedendir.
6. Mutluluk, insan eyleminin biricik amacıdır ve onun ölçütü ahlaki oluşudur.
7. Mutluluk, bireyin kendi mutluluğunun değil, davranışın doğruluğunun belirleyicisidir. Ancak bunlar birbirleri ile ilişkilidir.
8. Eylemin fayda derecesi, mutluluğu yaratabilir ya da mutsuzluğu önleyebilir.
9. Bir eylemin etik bakış açısı ile doğru sayılması için, eylemin sağladığı toplam faydanın, bireyin yapacağı başka bir eylemin sağlayacağı toplam faydadan daha büyük olması gerekir.
10. Faydacılık, birbirine zıt etik yükümlülükler arasından seçim yapmada, genel bir hakemlik işlevi görür.

Amaçlanan Sonuç Etiği'ne yöneltilen en temel eleştiri, eğer toplumun bir kısmının mutluluğu diğer bir kesimin mutsuzluğu üzerinden sağlanıyorsa (örneğin asil-köle ilişkisi) bu toplumda genel bir mutluluktan söz etmenin nasıl mümkün olacağıdır.

2.6.2. Kural Etiği

Bir eylemin ahlaki doğruluğunun, yasalar ve kurallar tarafından belirleneceğini savunan bu sistemin en önemli temsilcisi Immanuel Kant(1724-1804)'tır. Kant'ın ortaya koyduğu etik ilkeler şunlardır⁵¹:

1. Bütün etik kavramlar tümüyle öncüllere (a priori) dayanır ve bundan dolayı denetsel bilgiden soyutlanamaz.
2. İnsanlar zorlamalar nedeniyle veya eylemin gerçekten iyi olması nedeniyle davranış gösterebilir.
3. Bireylerin kendilerini kısıtlayan ilke ve kuralları temel almaları gerekir.
4. Erdemli davranmak, ilkelere uygun davranmaktır.
5. Sonul mutluluk, haz dolu bir yaşam değil, erdem dolu bir yaşamdır.
6. Erdem bir idealdir ve bireyler bu ideale olabildiğince ulaşmak için çalışmalıdırlar.
7. Bireyler kendilerini başkaları ile değil, kendi kusursuzluk ideali ile karşılaştırarak değerlendirme yapmalıdırlar.

8. Bireylerin ahlak kurallarını kendi davranışlarına uyarlaması değil, kendi davranışlarını ahlak kurallarına uydurmaları gerekir.
9. Eylemlerin temelinde yatan ilkeleri, tüm insanlık için geçerli genel kurallar olarak görmek ve davranmak gereklidir.
10. Bireylere karşı davranışlarda yalnız kendi amaçlarını değil, karşı tarafın amaçlarını da göz önünde tutmak ve bireyleri amaca ulaştıracak araçlar olarak görmemek gerekir.

Kural Etiğine getirilen eleştirilerden en önemlisi genel durumlar için belirlenen kuralların özel durumlara nasıl uygulanabileceğidir.

2.6.3. Toplumsal Sözleşme Etiği

Devletin otoritesinin yalnızca bireylerin görüşbirliği neticesinde kurulabileceğini savunan bu sistemin öncüsü Jean Jack Rousseau'dur. Rousseau'nun etik anlayışının temel ilkeleri şunlardır⁵¹:

1. İnsanlar doğada ilkel ve yalnız yaşadıkları takdirde yok olurlar. Bunun için toplum haline gelmeleri ve üzerinde birleşilen ilkelerle yönetilmeleri gereklidir.
2. Doğal yaşamdan, uygar yaşama geçiş, eylemlere ve içgüdülere daha önce gereksinim duyulmayan, ahlaki bir karakter kazandırır.
3. Kollektif ve ahlaki bir organ olarak, toplumun genel prosedürlerine uygun davranmak.
4. Toplumdaki bireylere, ödevler ve yararlar eşit olarak dağıtılır ve toplumun üyeleri birbirine yardım ederler.
5. Toplumun standartları, bireyin ne yapması gerektiğine karar vermesine yardım eder.
6. Toplumsal sözleşme, toplumun yönetimini, yine toplumca belirlenen üyelere verir.
7. Toplumun ahlak kuralları ve anlayışı, bir köprünün mihenk taşı olarak işlev görürken, hukuki yasalar diğer yapı taşlarıdır.
8. Bireyler kendilerini geliştirmeli ve yasaları koyma hakkından dolayı hoşnut olmalıdırlar.
9. Toplumun bütün üyeleri yasalara, onların muhalefetine rağmen kabul edilmiş olsalar bile rıza göstermek ve uygun davranmak zorundadırlar.

10. Bireyler toplumsal sözleşmeye karşı çıkarlarsa, bireylerin muhalefeti onu geçersiz kılmaz, ancak topluma üyeliklerini engeller.

Bu etik anlayışına yöneltilecek eleştiri ise bağımsız düşünenlerin görüşlerinin ne olacağı yönündedir. Ayrıca Hitler'in Nazi Almanyası'nın salt toplumsal sözleşme sonucu ortaya çıkmış olması nedeni ile ahlaki bir toplum olarak mı görülmesi gerektiği de diğer önemli eleştiridir.

2.6.4. Kişisel Etik

Vicdan kavramı üzerinde yoğunlaşan Kişisel Etiğin en önemli temsilcisi Martin Buber'dir. Buber'in kişisel etik hakkında ortaya koyduğu on ilke şöyledir⁵¹:

1. Gerçeğin yeri bilginin kapsamı değil, yalnızca insanın varlığıdır.
2. Vicdan, kişisel niyetleri gerçekleştirmek için girişilen eylemlerde, doğru ve yanlış ayırıp, doğru kararlar verebilmesine yardım eden, bireyin içinden gelen sestir.
3. Kişisel vicdan, bireyin nasıl davranması gerektiğine ilişkin karar vermesine yardım eden en üst düzeyde standartlar geliştirmeyi sağlar.
4. Birey, karşılaştığı durumlarda kendisiyle yüzleşmeli ve hangi standartları koruyacağına karar vermelidir.
5. Ulaşılmak istenen amaçlar, izlenecek yolu belirler, bu nedenle amaçlar gözden kaçırılmamalıdır.
6. Yaşamın belli bir formülü yoktur. Yaşamda her şey olabilir.
7. Birey bir grupta etkin bir üye olabilir, ancak bu durum bireyin haklı tarafı tutmasına engel olmamalıdır.
8. Birey özgürleştikçe daha çok şeyi reddeder ve daha kişisel ve yalnız davranma sorumluluğu artar.
9. Birey ancak kendi çabaları ile kusursuzluğa ulaşır. Başkası bunu birey için yapamaz.
10. Yaşam boyunca bireylerin gelişimine koşturucu olarak inançları da değişir.

Kişisel Etik Sistemi'ne getirilen eleştiri, örgütlerde kişisel etik sistemi benimsenirse, işgörenler arasında nasıl eşörneklik sağlanacağıdır.

2.7. Etik Kuramlar

Etik, kuramsal açıdan üç temel başlığa ayrılır:

1. Metaetik
2. Normatif Etik
3. Uygulamalı Etik

2.7.1. Metaetik

Metaetik, etiğin doğası ve ahlaki gerekçelendirme hakkında yorumlar yapar. Etiğin görece olup olmadığı ya da insanın hep kendi çıkarları için davranıp davranmadığı gibi tartışmalar metaetiğin kapsamına girer. Aslında metaetik, normatif etik ve uygulamalı etik arasında bir sınır çizme tartışmaları da meta etik açıdan yapılan bir analizin kendisini oluşturur⁵².

Genel olarak metaetik, etik görüşlerinin ne kadar nesnel olduğu ile ilgilenir.

2.7.2. Normatif Etik

Normatif etik, bizim ahlaki eylemlerimizin içeriğine karar vermemizle ilgilenir. Normatif etik kuramları, eylemlere rehberlik sağlamayı amaçlar ve Ne yapmalıyım? sorusunun yanıtını verecek süreçleri tanımlamayı hedefler. Kant ve Benlham'ın kuramları, eylemlere rehberlik edecek yaklaşımları içeren normatif örneklerdir⁵².

2.7.3. Uygulamalı Etik

Uygulamalı etik, belli özel alanlarda ortaya çıkan etik sorunların tartışılması için kriterler yaratma ve bu özel alanlarda bu kriterlerin insan davranışlarında uygulanması ile ilgilenir. Uygulamalı etiğin çağdaş dünyada ortaya çıkmaya başlaması 1960'ların sonu ile 1970'lerin başına denk düşer. İş Etiği, Bilişim Etiği, Mühendislik Etiği, Eğitim Etiği gibi konularla ilgilenir⁵².

2.8. Etik Çeşitleri

2.8.1. Mesleki Etik

İş etiği kavramını açıklamak için pek çok tanım yapılmıştır. Velasquez'e göre iş etiği ahlaki standartları rasyonel bir şekilde değerlendirme ve bu standartları iş ortamlarında uygulama sürecidir. Bir diğer tanıma göre iş etiği, iş ortamında karmaşık ahlaki ikilemleri incelemek ve çözmek için etik prensipleri uygulama disiplini ve sanatıdır. Bu disiplin ve sanat bir kurum veya kuruluşun tüm işlemlerinde kendini gösterir. İş etiğinin en iyi tek bir tanımı olmamasına rağmen işletmenin kendi ekonomik çıkarları ile sosyal ve refah talepleri arasında dengeyi sağlayacak seçimler yapmak için hem ilkelere hem de inançlara dayalı muhakeme ve hüküm gerektirdiği konusunda bir uzlaşma vardır⁵³.

Durkheim'e göre meslek etiği; bir grubun eseri olan, grup tarafından korunan kişisel eğilimleri sınırlayarak, insanları belirli davranış kalıplarına zorlayan kurallardır. Meslek etiği ilkeleri, bir mesleğe mensup kişiler arasındaki anlama, algılama ve davranış farklılıklarını gidererek o meslek grubunda standardizasyonu sağlama ihtiyacından doğmuştur⁵⁴.

Meslek üyelerine emreden, onları belli şekilde davranmaya zorlayan, eğilimleri sınırlayan, ilkesiz üyeleri dışlayan, rekabeti düzenleyen, mesleki ilkeler bütünüdür. Meslek etiği, özellikle doğrudan doğruya insanla ilgili mesleklerde uyulması gereken davranışın kuralları olarak tanımlanabilir. Meslek etiğinin en önemli yanlarından biri, dünyanın neresinde olursa olsun, aynı meslekte çalışan bireylerin bu davranış kurallarına uygun davranmalarının gerekli olmasıdır⁵⁵.

İş etiği, iş dünyasındaki davranışları yönlendiren, onlara rehberlik eden etik prensipler ve standartlar toplamıdır. İş etiğini açıklamaya çalışan tüm tanımlar belli bir durumdaki yanlış ve doğrunun ne olduğu konusunda var olan kuralları, standartları ve etik prensipleri içine almaktadır. Spesifik bir davranışın etiğe uygun olup olmadığı, yalnızca bireylerin kişisel etik ve değerleri tarafından değil, kitle iletişim araçlarını, çıkar gruplarını ve örgütleri de içine alan toplum tarafından belirlenmektedir. Bu yargılar örgütlerin etkinliklerinin toplum tarafından kabulünü veya reddini etkilemektedir⁵⁶.

Etik değerlere ve iş ahlakına sahip çıkmadığımız takdirde;

- 1.Toplum Kirlenir.
- 2.Yolsuzluklar Artar.
- 3.Haksız Rekabet Çoğalır.
- 4.Kaynaklar Verimsiz Kullanılır.
- 5.Yatırımlar Daha Pahalı Olur.
- 6.Giderler Gereksiz Artar .
- 7.Maliyetler Artar.
- 8.Yabancı Sermaye Kaçar.
- 9.Büyüme Yavaşlar.
- 10.İşsizlik Artar.
- 11.Gelir Dağılımı Bozular.
- 12.Ülkenin Ulusal Ekonomik Performansı Düşer⁵⁷.

2.8.1.1. İş Etiği Konusunda Doğru Bilinen Yanlışlar

Yeni gündeme gelen bir kavram olması nedeniyle, yöneticilerin iş etiğiyle ilgili çok sayıda doğru bildiği yanlış bulunduğu görüşü yaygındır. Bu yanlışlar řunlardır⁵⁸:

A. "İş etiği yönetimin değil ahlakın bir sorunudur" Yanlışı

Amerikalı öğretim üyesi Diane Kirrane, "Managing Values: A Systematic Approach to Business Ethics," ('Yönetim Değerleri: İş Etiğine Sistematik Bir Yaklaşım') adlı makalesinde, çalışanların ahlaki değerlerinin oluşturulmasının, kurumsal etik programının temel hedeflerinden biri olduğunu vurguluyor.

B. "Bizim çalışanlarımız ahlaklıdır; iş etiğine ihtiyacımız yok" Yanlışı

Bir işyerinde iş etiği sorununu doğuran temel nedenler arasında su tür nedenler bulunabilir; farklı çıkarlar arasında ciddi boyutlarda yaşanan çatışmalar, alınan kararların alternatiflerinin bulunuyor olması ve bu kararların, şirket hissedarlarının çıkarlarını etkilemesi vb. nedenler. Bütün bu çelişkilerin aşılmasında, iş etiği kurallarının yol gösterici olması gerekiyor.

C."İş etiği iyi yöneticilerin, kötü amaçlı yöneticileri engellemesini amaç edinir"

Yanlığı

Her zaman olmasa bile iyi yöneticiler de, özellikle kriz ve değişim dönemlerinde etik olmayan kararlar alabilirler. İş etiği, şirketteki bütün yöneticilerin etik kararlar alma konusunda birbirine yardım etmesini öngörür.

D."İş etiği yeni moda olan bir kavramdır, yakında unutulur" Yanlığı

İş etiği üzerine bilinen ilkyazı, bundan 2 bin yıl önce Romalı yönetici Cicero tarafından yazıldığı bilinir. İş etiğinin son dönemlerde gündeme gelmesi, büyük oranda toplam kalite yönetimi'nin, toplumsal memnuniyeti gündeme getirmesinden kaynaklanmaktadır.

E."İş etiği yönetilemez" Yanlığı

Aslında iş etiği dolaylı bir şekilde yönetilir. Örneğin, şirket kurucusunun ve mevcut genel müdürün davranışları, şirket çalışanlarının etik değerleri üzerinde belirleyici bir öneme sahiptir. Şirket tarafından yazılı bir şekilde belirlenen etik kurallar, genellikle çalışanların etik değerlerini derinden etkiler.

2.8.2.Yönetmel Etik

Yönetim, örgütleyici eylemleri ve bu eylemleri yürüten amaçları adlandırmak için kullanılır. Klasik anlamda yönetimin temel görevi insanları ortak amaç ve değerler etrafında birleştirerek performanslarını yükseltmek ve yeterli hale getirmektir⁵⁹.

Barry Posner ve Wauren Schmidt'in araştırması, yöneticilerin etik anlayışları açısından aşağıdaki sonuçları ortaya koymuştur⁶⁰.

1. Yöneticilerin temel amacı, örgütsel etkiliği sağlamaktır.
2. Kazancın en üst düzeye çıkarılması ya da yatırımcıların çıkarının artırılması, yönetsel etkinliklerin en önemli amacı değildir.
3. Müşterilerin katılımı önemlidir.

4. Dürüstlük bütün düzeylerdeki yöneticiler için önemli bir özelliktir.
5. Eşler, etik ikilemlerle mücadele de yöneticilerin en önemli yardımcılarıdır.
6. Örgütsel standartlara uyum konusunda işgörelere baskı yapılmalıdır.
7. Etik ikilemlerle başa çıkmada bütün yöneticiler başkalarının öğütlerine gereksinim duymaktadırlar.

Yönetimsel etiğin oluşmasında temel alınacak bazı etik değerler bulunmaktadır. Yönetimsel etiğin temelini oluşturan iki grup etik değer ya da ilkedan söz edilebilir. Birincisi genel anlamda toplumsal etiğin de temelini oluşturan ve evrensel düzeyde kabul görmüş bazı etik ilkeler. Örneğin yalan söylememek, hırsızlık yapmamak, dürüstlük, emaneti korumak ve geri iade etmek; yönetim içinde bulunduğu toplumun kültürü, örf, adetleri ve inanç sistemlerinden büyük ölçüde etkilenecek, bir toplumdaki diğerine ufak tefek farklar ortaya çıkabilecektir. İkincisi ise, daha çok yöneticileri ilgilendiren ve uyulması gereken etik ilkeler. Örneğin, hizmetten yararlananlardan herhangi maddi veya manevi bir çıkar sağlamak, kamu malını korumak, görevini tüm bedensel ve zihni gücünü kullanarak yerine getirmek, mesai saatleri içerisinde kendi özel işleri ile ilgilenmemek, zimmetine verilen eşyaları ve paraları iade etmek vb. ilkeler⁶¹.

Yönetimde uyulması beklenen etik ilkeler, Aydın tarafından adalet, eşitlik, dürüstlük ve doğruluk, tarafsızlık, sorumluluk, insan hakları, hümanizm, bağlılık, hukukun üstünlüğü, sevgi, hoşgörü, laiklik, saygı, tutumluluk, demokrasi, olumlu insan ilişkileri, açıklık, hak ve özgürlükler, emeğin hakkını verme, yasadışı emirlere karşı direnme olarak sıralanmıştır⁶⁰.

Aydın, yönetimdeki etik dışı davranışları ise ayrımcılık, kayırma, rüşvet, yıldırma-korkutma, sömürü(istismar), bencillik, yolsuzluk, işkence(eziyet), yaranma-dalkavukluk, şiddet-baskı-saldırganlık, iş ilişkilerine politika karıştırma, hakaret ve küfür, bedensel ve cinsel taciz, kötü alışkanlıklar, görev ve yetkinin kötüye kullanımı, dedikodu, zimmet, dogmatik davranış ve yobazlık olarak sıralamıştır⁶⁰.

2.8.3. Örgütsel Etik

Örgüt kavramı; sosyoloji, antropoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, kamu yönetimi, siyaset bilimi gibi değişik bilim dallarının ilgi alanlarına girmiş, böylece bu bilimlerin her birinin kendi bakış açısından anlam kazanmış ve değişik pek çok tanımları yapılmış olan

bir kavramdır²⁷. Örgüt kavramı, insanların bir takım ortak amaçlar ve değerler uğruna ortaya koydukları bir anlaşmayı ve birlikteliği içermektedir⁶². Örgüt sözcüğü iki ayrı anlamda kullanılmaktadır. Birisi “yapı” iskelet “bina” veya vücut, diğeri “örgütlenme işlemi” ya da “yapının oluşturulması” süreci olarak anlatılmaktadır⁶³. Barnard örgütü, “iki veya daha fazla bireyin bilinçli olarak koordine edilmiş etkinliklerinin veya güçlerinin bir sistemi” olarak tanımlamıştır⁶⁴.

Örgüt, üretim için gerekli olan maddi ve maddi olmayan araçları, belli bir düzen içinde bir araya getirme faaliyetinin sonucu olarak ortaya çıkan yapı olarak tanımlanabilir⁶⁵.

Geniş anlamıyla örgüt; belirli amaçlar doğrultusunda kişilerin çabalarının eşgüdümlendiği bir yönetim işlevi; amaç, insan, teknoloji boyutlarının etkileştiği bir sistem; kişiliğini belirleyen ve kendine özgü bir kültürü olan; işleri, mevkileri, çalışanları ve aralarındaki yetki ve iletişim ilişkilerini gösteren bir yapıdır⁶⁶.

Örgütler iki temel yapısal özellik arz ederler; bu özelliklerden birincisi, bir örgütte en az iki kişinin bulunması, diğeri ise, örgütte çalışan kişilerin faaliyetlerinin yönetimin amaçları doğrultusunda yönlendirilmesidir⁶⁷.

Örgütler ortak amaçlar etrafında oluşmuş toplumsal sistemler olarak da tanımlanabilir⁶⁸.

Örgüt ile ilgili çeşitli kuramlar da kendilerine göre; örgüt olgusunun farklı tanımlarını yapmışlardır. Örneğin Klasik Yöntem Kuramı’na göre örgütler; “bir iş başarmak amacıyla kurulmuş sosyal araçlar” olarak tanımlanırken, Olumsuzluk Kuramı’na göre, “çevre ile karşılıklı değişim süreçlerinde uyum sağlayan organizmalar” olarak görülmüş; Bilişsel Örgüt Kuramı’na göre “paylaşılan bilgi sistemleri”; ve Sembolik Örgüt Kuramı’na göre de, “sembolik konuşma örüntüleri” olarak tanımlanmıştır⁴⁵.

Örgütsel etik ise, yasal bir çerçevede işgörenlerde aynı tür davranışların yerleştirilmesini sağlayan, örgütün topluma karşı yerine getirmeyi üstlendiği hizmetleri sağlarken bazı toplumsal sorumlulukların da üstlenildiğini gösteren ilkeler dizisidir⁵⁴.

Örgütsel etik, örgütün içinden ve dışından kaynaklanan sorunların çözümünde belirli kurallar getirerek örgüt içi davranış kültürünü tanımlar⁶⁴. Örgütsel etik kurallar, örgütün genel değerler sistemini tanımlayan, örgüt üyeleri arasındaki iletişim ile örgütsel işleyişin nasıl olacağını belirleyen yazılı veya yazılı olmayan düzenlemelerdir⁶⁹.

Modern etik anlayışının en belirgin siyasal sonucu ahlaki parçalanmadır. Heller'a göre, modern öncesi dönemlerde, üç temel toplumsal alanın –gündelik yaşam alanı, ekonomik ve siyasal kurumlar alanı, kültürel fikir ve uygulama alanı– hemen hepsinde Sittlichkeit (müşterek ahlaki alışkanlıklar, ahlakın kamusal boyutu) hakimdi⁷⁰. Ama modern dönemde bu alanlar farklılaşmış, ekonomik-siyasal kurumlar birbirinden kopmuş ve kamusal özel ve mahrem alanlar ayrılmış ve her biri kendi alt alanları ile beraber kendilerine ahlaki alanlar geliştirmişlerdir. Bilim, dinsel sınırlandırmalardan özgürleşerek baskın dünya görüşü haline gelmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak modern yaşam alanlarının paylaştıkları norm ve kurallar azalmış, yaşam alanları neredeyse uzlaştırılmaz niteliğe bürünmüştür. Ortak “ethos” adeta yok olmuştur. Değerlerdeki görececilik bu parçalanmışlığa eklenince, modern toplumlarda ahlak bunalımı baş göstermiş ve bu bunalımı telafi edecek, ahlaki norm ve kurallar ihdas edilmeye başlanmıştır. Ancak bu durum insanlardan çok hayvanları sevme, çevre hakkı gibi birtakım trajikomik sonuçları ortaya çıkarmıştır⁷¹.

İşletmelerde bireysel-örgütsel düzeyde yaşanan çatışma sonucu ortaya çıkan etik sorunlara, rüşvet, adam kayırma, işletme fonlarını zimmetine geçirme gibi davranışlar örnek olarak verilebilir. Tüm bu davranışlara genel olarak yolsuzluk (corruption) da denildiği görülmektedir. Yolsuzluk kavramı son derece aşağılayıcı ve küçük düşürücü çağrışımlar yapmaktadır. Bu kavramla ilgilenenlerin çoğunun üzerinde ortak olarak uzlaştıkları nokta, yolsuzluğun toplumun ileriye dönük değişimini ve ekonomik gelişmesini engellediği varsayımıdır. Yolsuzluğa bir takım çıkarlar sağlama aracı olarak bakılması ile birlikte bu tür faaliyetler büyük bir artış göstermiştir⁷².

2.9. Sporda Etik

Spor ve etik dışı davranışlar, mantıksal açıdan yaklaşıldığında bir arada bulunmaması gereken iki kavram olmasına rağmen günümüzde spor, sık sık etik dışı olaylarla birlikte anılır duruma gelmiştir. Bunun nedenlerini sıralayabilmek için, öncelikle sporu tanımlamak ve tarihsel süreçte geçirdiği evrimi açıklamak gerekmektedir.

“Spor” nedir?

Spor en genel anlamda “oyun, oylanma, işten uzaklaşma”dır⁷³.

Fişek, spor tanımlarını beş ana kümede toplamıştır:

Bunlardan birincisi, “Doğabilimsel-güdümsel” sayılması gereken tanımlamalara göre spor, insanın doğasında bulunan saldırganlığa barışçı boşalma olanakları sağlamakta, saldırganlık güdüsünün denetim altına alınması için uygun bir yarışma ortamı yaratmaktadır⁷⁴. Bu tanım, hayvanlarla insanların ortak güdülerinden yola çıkılarak yapılmıştır.

İkinci tanım, davranışçı olarak adlandırılabilceği gibi, aynı zamanda sporu bir hekim, bir ruhsal tedavi süreci gibi gördüğü de gözden kaçmamaktadır. Bu akımın spora getirdiği tanım, “giderek rekabetçi olan günlük yaşamın birliğinde getirdiği sürtüşme ve gerginlik gibi tehlikelere karşı etkili panzehir” şeklindedir⁷⁵.

Üçüncü akım, sporun görevini “insanları savaşa hazırlamak” olarak belirtmektedir.

Diğer bir tanımda ise spor, kapitalizmin gelişimi ile eşzamanlı olarak ortaya çıkması nedeni ile kitleleri tepkisiz hale getiren bir etkinlik olarak gösterilmiş, buna en önemli kanıt olarak, Francisco Bernabeau'nun yapılmasını istediği stadyum için “Bana 150 bin kişilik bir uyku tulumu yapın” sözleri gösterilmiştir. Ayrıca Antonio Salazar'ın “Portekiz'i kırk yıl süreyle 3 F ile, fiesta (şölen), fadima (örgütlü din) ve futbol ile yönettim” şeklindeki sözleri de bu akımın görüşlerini desteklemiştir.

Beşinci ve son yaklaşım fizyolojik kökenli bir tanımdır. Bu tanıma göre “spor, başarıyı genişletme ve yarışmada üstün gelme amacı için gösterilen çabayı, bedensel bakımdan daha yetenekli olanların seçilmesini ve seçilenlerin sürekli ve yoğun bir eğitimle yetiştirilmesini gerektiriyor. Böylece spor, daha çok yarışmayı içermekte ve yüksek düzeyde oyun, mücadele ve ağır kas çalışmasını gerektirmektedir”⁷⁶.

Sporun tarih sahnesine çıkışı, bir bakış açısına göre insanınkiyle aynı zamana dayanır. Bu bakış açısına göre insanın yaptığı bütün hareketler birer spordur. İlkel insanın avını yakalamak için, ya da av olmamak için koşması, düşmanıya girdiği mücadele, kısacası yaşamını sürdürebilmek için yaptığı her şey... Diğer bir görüş, sporun başlangıç anının, insanın yerleşik hayata geçerek, tarımla ilgilenmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan boş zamanı değerlendirme arayışına denk geldiğini savunur. Dolayısıyla sporun çıktığı ilk nokta, yerleşik hayatın başladığı Mezopotamya ve Eski Yunan olarak tahmin edilmektedir.

Orta Çağ'a doğru yaklaştığımızda kiliselerin bağınaz yaklaşımlarının etkisiyle sporun da diğer bütün alanlar gibi bir duraklama içerisine girdiğini görüyoruz. O yıllarda kiliseler sporu “şeytan işi” olarak tanımlar ve sadece şövalyelerin eğitimi için kullanılmasına izin verir.

Yakın çağın başlangıcıyla, sanayi devrimi ve buhar gücünün sanayide kullanılması gibi gelişmeler, sermaye sahibi bireylerin boş zamanını artırarak, onları tribünlere doğru çekerken, fabrikalarda çalışan bireyler önce fabrikalararası amatör müsabakalar düzenlemiş, sonraları amatör sporcuların yerini bu işi meslek haline getirmiş “profesyoneller” almaya başlamıştır. İşte etik konusundaki asıl ilgilenmemiz gereken nokta, sporun “oyun, oyalanma, yarışma” anlamlarını yitirmeye başladığı bu dönem ve sonrasındır.

Sporun etik dışı davranışların temel nedeni olarak, spor dünyasındaki ahlaki değerlerin yerini parasal değerlerin alması gösterilmektedir. Birçok spor olayında “ne olursa olsun kazan” felsefesi davranışların etik açıdan kontrolünü ortadan kaldırmaktadır⁷⁷.

Sporun tarafları olarak antrenörler, sporcular, taraftarlar, spor yöneticileri, spor yazarları ve sporla ilgili tüm kişilerin davranışları etik ilkelere uygun olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında sporda uyulması gereken etik ilkeler şunlardır⁷⁷:

1. Sporcular araç değil, amaç olarak görülmelidir: Spor karşılaşmalarında sportif amaçlara ulaşmak, yarışmaların sonuçlarından çok daha önemli olmalıdır. Elde edilecek para vb. etmenler sporun amacının önüne geçmemelidir.

a) Antrenörler ve spor yöneticileri sporculara saygılı davranmalı, onların öz varlıklarına değer vermeli; sporcuları sömürmemeli, aşağılamamalı ve robot gibi görmemelidirler.

b) Sporcular rakiplerine saygılı olmalı, rakiplerine gözdağı verme ya da onlara kasıtlı zarar vermeyi içeren taktiklere göz yummamalıdır.

c) Kullanılan ekipmanlar, süreçler ve spor kuralları, sporla ilgili tüm tarafların güvenliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

2. Müsabakalar adil olmalıdır.

d) Liglerin yönetimi ve karşılaşmaların denetimi, bütün taraflara eşit olarak uygulanan tarafsız kurallara göre yapılmalıdır.

e) Spor tanımı gereği bedensel güç ve mücadeleyi içeren bir yarışmadır. Bu

nedenle müsabakalarda verilecek kararlar, sportif ideallere uygun olarak yalnızca fiziksel beceriler, güdülenme, strateji ve şans etkenlerine göre belirlenmelidir. Bir sporcuya ya da takıma doping maddeleri vererek veya şike yaparak sporcuların performanslarını yapay olarak artırmak kural dışıdır.

f) Bahisçilerin ya da sporcuların yolsuzluk yaparak müsabakaların sonuçlarını etkilemeleri sporun ruhuna aykırıdır.

3. Katılım, liderlik, kaynaklar ve ödüller başarıya dayalı olmalıdır: Bu ilkenin anlamı spor etkinliklerine katılacaklara eşit katılım olanağı ve eşit fırsatlar sağlanmasıdır.

g) Spor etkinliklerine kimlerin katılacağına ırk, inanç, cinsiyet veya toplumsal konuma göre değil; yetenek ve güdülenme durumuna göre karar verilmelidir.

h) Bayan sporcuların medya tarafından bir seks objesi olarak kullanılma hakkı yoktur.

i) Erkek ve bayan sporcular arasında kaynak dağılımı yapılırken cinsiyet ayrımcılığından kaçınılmalıdır.

4. Spor etkinlikleri katılımcıların güvenliğini sağlayacak biçimde olmalıdır: Spor kuralları ve gerekli ekipmanlar sporcuları koruyacak biçimde düzenlenmeli ve üretilmelidir.

j) Sporcuların sağlığı ve güvenliği, antrenörler ve yöneticiler tarafından takım başarısından daha önemli sayılmalıdır.

k) Antrenörler, sporcuları bedensel rahatsızlıklardan korumalı, susuzluk ya da halsizlik gibi durumların meydana gelmesinden kaçınılmalıdır.

l) Sporcular rakiplerine zarar verecek kasıtlı eylemlerden kaçınılmalıdırlar.

Günümüzde sporda karşılaşılan en önemli etik problemlerden birkaçı doping, bahis, şike ve şiddet olarak sıralanmaktadır.

2.10. Eğitim ve Öğretimde Etik

Eğitimde etik, eğitimin hedefleri, değerleri ve süreçleri açısından öncelikle ele alınması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeni eğitimin kendisinin, bireylerde davranış değişikliği yaratmak gibi bir girişim olarak ortaya çıkmasıdır⁵². Öğretmenlik mesleği belirli kuralları oluşmuş, en köklü ve saygın mesleklerden biridir. Kulaksızoğlu'nun APA (Amerikan Psikologlar Derneği)'dan aldığı

Psikologlar için Törel Standartlar isimli raporu öğretmenlik mesleğine uyarlanarak şu temel ilkeler aşağıda sıralanmıştır:

- Sorumlu olma
- Mesleki bakımdan yeterli olma
- Uzmanlığının sınırlarını bilme
- Zamanı verimli şekilde kullanma
- Uygun öğretim tekniklerini kullanma
- Bireysel farklılıklara dikkat etme
- Bilgiyi aktarma
- Ölçme ve değerlendirmede yansız olma
- Öğrenci çıkarlarını koruma
- Öğrenci haklarına saygılı olma
- Gizlilik kuralına uyma
- Kuruma karşı sorumlu olma
- Toplumun örf ve adetlerine saygı gösterme
- Değer aktarımında dikkatli olma
- Örnek olma

Ancak öğretmenin yalnızca mesleki formasyona sahip olması da başarılı olabilmesi için yeterli olmamaktadır. Çağdaş öğretmen, iyi bir vatandaş olmanın yanında, insan ilişkilerinde başarılı bir birey olmak zorundadır. Bu özellik giderek demokratikleşen sınıf ortamında, öğretmenin öğrencileri ile ilişkisinde olduğu kadar okul içinde meslektaşları ve diğer insanlarla başarılı ilişkiler kurabilmesinde de önemlidir⁶⁸.

2.11. Öğretmenlik Mesleğinde Etik

Herkese yüksek kalitede eğitim görme hakkının sağlanması, kişisel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif yönlerden gelişme olanaklarının sunulması, eğitim ve öğretimle kazanılanların toplumsal yaşama, kentsel yaşama ve aile yaşamına katkı sağlayacak uygulamalara dönüştürülmesi gerekmektedir. Toplumsal refahı geliştirmede, yaşam kalitesini yükseltmede, bilimsel ve teknolojik alanda ilerlemede, ekonomik ve sosyal

gelişmenin sağlanmasında çocuk ve gençlerin eğitime yapılacak yatırım en önemli yatırımdır⁷⁹. Eğitimin amacı, “bireye istenilen davranış biçimin kazandırılması”dır. Eğitimin amacında, bireylere istendik davranışların kazandırılmasından söz edilmektedir. Ancak, bireyler kazandırılacak istendik davranışların kime göre istendik olacağı, etik bir tartışmayı gerekli kılmakta ve eğitim felsefesinin çalışma alanına girmektedir⁶⁰.

Eğitimde etiğin önemli bir yeri vardır. Öğretmenler giderek daha çok etik sorunla uğraşmaktadır. İnsan hakları kavramının toplumun gündeminde daha fazla yer alması, öğrenci hakları gibi kavramları da gündeme getirmiştir. Toplumun bilinç düzeyinin artmasıyla birlikte, öğretmen öğrenci ilişkileri daha ayrıntılı ele alınmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır. Öğretmenler öğrencilerle, velilerle, okul yöneticileri ve diğer öğretmenlerle ilişkilerinde, ”ne yapmalıyım”, ”bu doğru olur mu” soruları ile karşı karşıya kalmaktadır. Etik, başkaları hakkında ahlaki yargılarda bulunan, başka insanların eylemlerini öven ya da kınayan herkesle ilgilidir⁸⁰. Öğretmenler yeni nesilleri yetiştirirken önce kendilerinde ki bazı eksikleri fark etmeli ve bunları düzeltilmelidirler. Öğretmen en başta adil, dürüst, saygılı, sevgi dolu olmalıdır. Bunların dışında örgütüne okuluna yasalara bağlı, insan haklarına inanan ve insanlara değer veren güven verici bir karaktere sahip olmalıdır. Mesleki anlamda yeterliliklerini sağlamış kendini mesleki anlamda geliştiren ve bu kutsal mesleğin ne kadar büyük bir sorumluluk gerektirdiğinin bilincinde olmalıdır.

Etik açıdan öğretmenler için uyulması gereken birtakım standartlar geliştirilebilir. Bunlar⁸¹:

1. Öğretmen öğrencilerini sürekli olarak izlemeli ve öğrencilerinin karakter gelişimi ile uyguladığı program amaçları arasında ki dengeyi iyi organize edebilmelidir.
2. Öğretmen bir model olmalıdır; dolayısı ile öğretmenin geniş bir genel kültüre sahip olması gerekmektedir.
3. Öğretmen öğrencini güvenini kazanmalıdır.
4. Öğretmen öğrencilerin yalnızca okul içinde ki etkinlik ve gelişiminden sorumlu değildir. Öğretmen sadece öğrencilerini okul da değil; okul çevresinde izlemelidir ve velilileri ile görüşmeye önem vermelidir.

5. Bir öğretmen mesleki anlamda yeterli olmalıdır. Öğretmen öğreteceği konular ve bunları nasıl öğreteceğini iyi bilmelidir. Öğrencilerin öğrenmede ki hızlarını dikkate almalı ve her öğrencinin bilgi ve beceri kazanmasına imkan sağlamalıdır.

6. Öğretmen işleyeceği dersin amaçları ile öğretim kaynaklarını geniş ölçüde bağdaştırıp uygulayabilmelidir.

7. Öğretmen öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerine eğilmeli ve bunları olabirlik çerçevesinde karşılamaya çalışmalıdır.

8. Bir öğretmen öğrencilerin bireysel, kültürel ve entelektüel farklılıklarına saygı duymalıdır.

9. Öğreten toplumla ve diğer meslektaşlarıyla sürekli işbirliği içinde olmalı ve alanında ki gelişmeleri meslektaşlarıyla paylaşmalıdır.

10. Öğretmen kendini sürekli yenileyebilmelidir.

11. Öğretmen sınıf içinde ve toplumda öğrencilerin dikkatli olmaları gereken ahlak kurallarını onlara açıklamalı ve uygulamalarını sağlamalıdır.

12. Öğretmen öğrencilerin öğrenme stillerine uygun bilgi kaynak seçip uyarlayıp geliştirebilmelidir. Bunun yanında onların gelişmesini sergileyebileceği ortamları hazırlayabilmelidir.

13. Farklı öğretim tekniklerinin bilmeli ve konuya uygun öğretim tekniğini bilinçli ve doğru şekilde kullanarak öğretimi gerçekleştirmelidir. Öğretmen öğrencilerine hata yapma, risk alma ve cesaret becerisini kazandırabilmelidir. Öğrencilerin ancak güven dolu bir atmosferde zihinsel, duygusal ve bedensel açıdan gelişebileceklerini bilmelidir.

14. Öğretmen öğrencilerinin ufkunu genişletmeli ve yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya çalışmalıdır.

15. Öğretmen çok iyi derece de sınıf yönetimi teknik ve becerisine sahip olmalıdır.

16. Öğretmen gelişen teknolojiyi çok iyi takip edebilmeli ve bunu öğrencilerin gelişimi yönünde kullanabilmelidir.

17. Okul, aile ve toplum arasında kurulan iletişimin etkili bir şekilde işlemesi için özen göstermelidir; velileri okula çekebilmeli ve anne – babaya çocuklarına nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda bilgiler vermelidir.

18. İnsan hakları ve ülkenin eğitim felsefe ile öğretim arasında ki ilişkiyi kavramalı ve bunu eğitim- öğretim alanına yansıtmalıdır.

19. Öğretmen sahip olduğu yetenek ve becerilerini en üst düzeyine kadar kullanmalıdır.

2.12. Kamu Görevinde Etik

Örgütsel etik ilkelerinin uygulanması konusunda, kamu görevinde çalışanlara önemli görevler düşmektedir. Bu amaçla hazırlanmış ve Resmi Gazete’de yayımlanmış etik ilkeler şu temel başlıklar altında toplanmıştır⁸²:

1. Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
2. Halka hizmet bilinci
3. Hizmet standartlarına uyma
4. Amaç ve misyona bağlılık
5. Dürüstlük ve tarafsızlık
6. Saygınlık ve güven
7. Nezaket ve saygı
8. Yetkili makamlara bildirim
9. Çıkar çatışmasından kaçınma
10. Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
11. Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
12. Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
13. Savurganlıktan kaçınma
14. Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
15. Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
16. Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
17. Eski kamu görevlileriyle ilişkiler
18. Mal bildiriminde bulunma

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın; modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması bilgilerine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, anket tekniğinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Bu çalışma ile Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin, cinsiyet, sınıf, ailenin yaşadığı yer, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu araştırma ile cevap bulunmak istenen sorular şunlardır:

1. Öğretmen adaylarının cinsiyeti ile etik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?
2. Öğretmen adaylarının okumakta olduğu sınıf ile etik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?
3. Öğretmen adaylarının yaşadığı yer ile etik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?
4. Öğretmen adaylarının babasının eğitim durumu ile etik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?
5. Öğretmen adaylarının annesinin eğitim durumu ile etik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?
6. Öğretmen adaylarının ailesinin ekonomik durumu ile etik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de 2007/2008 Eğitim-Öğretim yılında Beden Eğitimi ve Spor Bölümü’nde 1. ve 4. sınıfa kayıtlı 365 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem olarak Çukurova Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Mustafa Kemal Üniversitesindeki Beden Eğitimi Bölümü’nde 1. ve 4. sınıfa kayıtlı öğrencilerden 299 öğrenci tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama amacı ile “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri” konulu anket kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket, 5’li likert türü ölçeğe göre tasarlanmış olup, 5’li ölçekteki ifadelerin kodlanması; “1:tamamıyla etik, 2:kısmen etik, 3:kararsızım, 4:kısmen etik dışı ve 5:tamamıyla etik dışı” olarak yapılmıştır. Uygulanan anket, Pelit ve Güçer tarafından “Akademisyenlerin Meslek Etiği Konusundaki Algılamaları Üzerine Bir Çalışma” araştırmasında kullanılan ankettan yararlanılarak oluşturulmuştur⁸³. Pelit ve Güçer’in kullandığı ankete, Beden Eğitimi Öğretmenliği mesleğiyle ilgili birtakım ifadeler eklenmiş ve akademisyenlere göre hazırlanmış olan bazı ifadeler çıkarılmıştır. Anket, öğrencilerle ilişkiler, meslektaşlarla ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar başlıkları altında toplam 41 ifadeden oluşmaktadır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Verilerin değerlendirilmesinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının etik açıdan sorun teşkil edecek konulara ilişkin görüşleri, her alanın (öğrencilerle ilişkiler, meslektaşlarla ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar) kapsadığı davranışlarla birlikte ayrı ayrı verilmiş, frekansları, yüzdeleri ve aritmetik ortalamaları hesap edilerek, yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmanın amaçlarından olan, öğretmen adaylarının etik görüşleri ile kişisel bilgileri (cinsiyet, sınıf, anne-babanın eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu, ailenin yaşadığı yer) arasında istatistiksel açıdan bir anlamlılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanarak yorumlanmıştır.

Araştırma ile ilgili analizler, SPSS 15.0 istatistik programı ile yapılmıştır⁸⁴.

4. BULGULAR

Bu bölümde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinde etik olmayan davranışlara dair görüşlerinin saptanmasına yönelik bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

DEĞİŞKENLER		N	(%)
Cinsiyet	Kadın	117	%39,1
	Erkek	182	%60,9
Sınıf	1. Sınıf	140	%46,8
	4. Sınıf	159	%53,2
Üniversite	Çukurova Üniv.	88	%29,4
	Harran Üniv.	65	%21,7
	Mersin Üniv.	75	%25,1
	M. Kemal Üniv.	71	%23,7

Araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının 117'si (%39,1) kadın, 182'si (%60,9) erkektir. Öğretmen adaylarının 140'ı (%46,8) 1. sınıf, 159'u (%53,2) 4. sınıf öğrencisidir. Araştırma örneklemini oluşturan öğretmen adaylarının 88'i (%29,4) Çukurova Üniversitesi, 65'i Harran Üniversitesi, 75'i (%25,1) Mersin Üniversitesi, 71'i (%23,7) ise Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencisidir.

Öğretmen adaylarının Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği mesleğinde etik açıdan sorun teşkil edebilecek ifadelerle ilişkin görüşlerinin dağılımı aşağıda görülmektedir.

Tablo 2. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.

Öğrencilerle İlişkiler	Tamamıyla Etik		Kısmen Etik		Kararsız		Kısmen Etik Dışı		Tamamıyla Etik Dışı		Aritmetik Ortalama (X)
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Not karşılığında maddi çıkar sağlamak	1	0,3	8	2,7	16	5,4	27	9	247	82,6	4,70
2. Derslerine girilmeyen öğrencilerle flört etmek	7	2,3	24	8	40	13,4	31	10,4	197	65,9	4,29
3. Bireysel işler için öğrencileri kullanmak	-	-	14	4,7	14	4,7	41	13,7	230	76,9	4,62
4. Derslerine girilen öğrencilerle flört etmek	7	2,3	9	3	24	8	30	10	229	76,6	4,65
5. Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek	6	2	8	2,7	4	1,3	42	14	239	79,9	4,67
6. Derslerine girilmeyen akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek	7	2,3	9	3	13	4,3	54	18,1	216	72,2	4,54
7. Kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda öğrenciyi yönlendirmeye çalışmak	11	3,7	17	5,7	25	8,4	40	13,4	206	68,9	4,38
8. Okul takımında oynayan öğrencilere ayrıcalıklı muamele yapmak	9	3	28	9,4	40	13,4	76	25,4	146	48,8	4,07
9. Öğrencileri sporla ilgili verilen görevler için zorlamak	1	0,3	11	3,7	42	14	85	28,4	160	53,5	4,31
10. Öğrencilerin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek	-	-	6	2	12	4	19	6,4	262	87,6	4,79
11. Öğrencilere fiziksel ceza vermek	3	1	10	3,3	24	8	46	15,4	216	72,2	4,54
12. Öğrencilerin önünde sigara içmek	17	5,7	27	9	36	12	66	22,1	153	51,2	4,04
13. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek	4	1,3	5	1,7	18	6	48	16,1	224	74,9	4,61

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerle ilişkiler konusunda etik açıdan sorun teşkil edebilecek ifadelerden, öğrencilerin önünde sigara içmenin, aritmetik ortalamadan da anlaşılacağı üzere (4,04), anketin bu bölümünde yer alan diğer ifadelere göre öğretmen adayları tarafından daha az etik dışı bir davranış olarak algılanmakta olduğu söylenebilir.

Ayrıca, öğrencilerin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek ifadesine verilen yanıtların frekans ve yüzdelerine bakıldığında, beden eğitimi öğretmen adaylarının %87,6'sının bu ifadeyi tamamıyla etik dışı, %6,4'ünün ise kısmen etik dışı bulduğu görülmektedir. Bu durumda öğretmen

adayları, bu ifadeyi anketin öğrencilerle ilişkiler bölümündeki ifadelerden en fazla etik dışı olanı şeklinde algılamıştır denilebilir. Bu durum, aritmetik ortalamadan (4,79) da görülebilmektedir.

Tablo 3. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.

Görevle İlgili Sorumluluklar	Tamamıyla Etik		Kısmen Etik		Kararsız		Kısmen Etik Dışı		Tamamıyla Etik Dışı		Aritmetik Ortalama (X)
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
14. Çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek	15	5	14	4,7	29	9,7	76	25,4	165	55,2	4,21
15. İşe gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak	8	2,7	7	2,3	19	6,4	55	18,4	210	70,2	4,51
16. Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel işleri için kullanmak.	4	1,3	9	3	25	8,4	65	21,7	196	65,6	4,47
17. Geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmek(Derse geç girme, öğle tatilini uzatma, geç gelme, erken ayrılma)	4	1,3	10	3,3	15	5	51	17,1	219	73,2	4,57
18. Kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak ve meslektaşlarını buna yöneltmek	6	2	11	3,7	8	2,7	29	9,7	245	81,9	4,65
19. Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb.) diğer öğrenciler önünde açıklamak	2	0,7	3	1	10	3,3	23	7,7	261	87,3	4,79
20. Okula alkol olarak ya da herhangi bir uyuşturucu madde kullanarak gelmek	3	1	3	1	6	2	14	4,7	273	91,3	4,84
21. Toplanan spor parasını kişisel işler için kullanmak	6	2	5	1,7	6	2	17	5,7	265	88,6	4,77
22. Spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermek	11	3,7	28	9,4	36	12	52	17,4	172	57,5	4,15
23. Spor malzemelerinin öğrenciler dışındaki kişilerce kullanılmasına izin vermek	3	1	15	5	41	13,7	75	25,1	165	55,2	4,28
24. Ders dışı egzersizleri düzenli yapmamak	11	3,7	17	5,7	31	10,4	83	27,8	157	52,5	4,19
25. Derslerde konu anlatmak yerine öğrencilere top verip serbest bırakmak	1	0,3	7	2,3	19	6,4	47	15,7	225	75,3	4,63
26. Yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilerine aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak	4	1,3	3	1	19	6,4	48	16,1	225	75,3	4,62
27. Sınıfta argo terim kullanmaktan çekinmemek	6	2	6	2	13	4,3	37	12,4	237	79,3	4,64
28. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edercesine beyanlarda bulunmak	2	0,7	4	1,3	9	3	29	9,7	255	85,3	4,77
29. Öğrencinin dersi geçmesi karşılığında velisinden bireysel ya da kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmek	1	0,3	4	1,3	16	5,4	16	5,4	262	87,6	4,78
30. Okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmak	-	-	13	4,3	12	4	48	16,1	226	75,6	4,62
31. Spor parasıyla alınan malzemeleri ucuza mal etmek amacıyla faturalandırmamak	3	1	3	1	18	6	39	13	236	78,9	4,54

Tablo 3 incelendiğinde görevle ilgili sorumluluklar konusunda etik açıdan sorun teşkil edebilecek ifadelerden, okula alkol olarak ya da herhangi bir uyuşturucu madde kullanarak gelmek, aritmetik ortalamadan da anlaşılacağı üzere (4,84), anketin bu bölümünde yer alan diğer ifadelere göre öğretmen adayları tarafından daha fazla etik dışı bir davranış olarak algılanmakta olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının %91,3'ü bu davranışı tamamıyla etik dışı olarak yorumlarken, %4,7'si kısmen etik dışı bulmuştur.

Ayrıca okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satmak ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında, öğretmen adaylarından hiçbirinin bu davranışı tamamıyla etik bulmadığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının, spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermek ifadesine ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, aritmetik ortalama 4,15 olarak bulunmuştur. Bu durumda öğretmen adaylarının görevle ilgili sorumluluklar konusunda verilen ifadelerle ilişkin değerlendirmeleri arasında, spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermek davranışını daha az etik dışı buldukları söylenebilir.

Tablo 4. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri.

Meslektaşlarla İlişkiler	Tamamıyla Etik		Kısmen Etik		Kararsız		Kısmen Etik Dışı		Tamamıyla Etik Dışı		Aritmetik Ortalama (X)
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
32. Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak	7	2,3	7	2,3	11	3,7	9	3	265	88,6	4,73
33. Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak	3	1	1	0,3	14	4,7	21	7	260	87	4,78
34. Meslektaşları ile ilgili gizli bilgi-belgeleri yasal veya mesleki amaçlarca gerekli olmadığı halde açıklamak	-	-	8	2,7	10	3,3	33	11	248	82,9	4,74
35. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde ideolojik-partizan vb. gibi nedenlerle araya mesafe koymak	6	2	14	4,7	22	7,4	47	15,7	210	70,2	4,47
36. Meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmak	3	1	2	0,7	16	5,4	27	9	251	83,9	4,74
37. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde cinsiyet ayrımı gözetmek	7	2,3	5	1,7	16	5,4	22	7,4	249	83,3	4,67
38. Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak	6	2	2	0,7	12	4,0	41	13,7	238	79,6	4,68
39. Herhangi bir meslektaşı hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı-açıklamalarda bulunmak	3	1	4	1,3	16	5,4	26	8,7	250	83,6	4,72
40. Meslektaşının başarısını kendisine mal etmek	-	-	5	1,7	11	3,7	21	7	262	87,6	4,80
41. Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak	-	-	3	1	14	4,7	13	4,3	269	90,0	4,83

Tablo 4 incelendiğinde meslektaşlarla ilişkiler konusunda etik açıdan sorun teşkil edebilecek ifadelerden, okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak, aritmetik ortalamadan da anlaşılacağı üzere (4,80), anketin bu bölümünde yer alan diğer ifadelere göre öğretmen adayları tarafından daha fazla etik dışı bir davranış olarak algılanmakta olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının %90'ı bu davranışı tamamıyla etik dışı olarak yorumlarken, %4,3'ü kısmen etik dışı bulmuştur.

Tablo 5. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Cinsiyet	N	X	SD	F	P
Kadın	117	59.46	6.23	7.25	.007
Erkek	182	57.34	6.86		
Toplam	299	58.17	6.69		

P<0.05

Tablo 5'te Öğretmen adaylarının cinsiyete göre etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama erkekler için 57.34 bayanlar içinse 59.46 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre her iki cinsiyet de öğrencilerle ilişkilerde etik davranma eğiliminde olmakla beraber, cinsiyetler arası karşılaştırmada bayanların erkeklere oranla öğrencilerle ilişkilerinde daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir(P<0.05).

Tablo 6. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Cinsiyet	N	X	SD	F	P
Kadın	117	83.67	8.17	4.79	.029
Erkek	182	81.35	9.41		
Toplam	299	82.26	9.00		

P<0.05

Tablo 6'da Öğretmen adaylarının cinsiyete göre etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama erkekler için 81.35 bayanlar içinse 83.67 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre her iki cinsiyet de görevle ilgili sorumluluklarında etik davranma eğiliminde olmakla beraber, cinsiyetler arası karşılaştırmada bayanların erkeklere oranla görevle ilgili sorumluluklarında daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir(P<0.05).

Tablo 7. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Meslektaşlarla İlişkilerinde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Cinsiyet	N	X	SD	F	P
Kadın	117	47.84	4.74	2.53	.112
Erkek	182	46.78	6.10		
Toplam	299	47.20	5.63		

P>0.05

Tablo 7’de Beden Eğitimi öğretmen adaylarının cinsiyete göre meslektaşlarıyla ilişkilerinde etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 8. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıfa Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Sınıf	N	X	SD	F	P
1.sınıf	140	57.74	6.94	1.091	.297
4.sınıf	159	58.55	6.47		
Toplam	299	58.17	6.69		

P>0.05

Tablo 8’de Beden Eğitimi öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 9. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıfa Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Sınıf	N	X	SD	F	P
1.sınıf	140	82.05	9.14	.134	.714
4.sınıf	159	82.44	8.90		
Toplam	299	82.26	9.00		

P>0.05.

Tablo 9’da Beden Eğitimi öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 10. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıfa Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Sınıf	N	X	SD	F	P
1.sınıf	140	47.10	5.72	.072	.788
4.sınıf	159	47.28	5.56		
Toplam	299	47.20	5.63		

P>0.05.

Tablo 10’da Beden Eğitimi öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre meslektaşlarla ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 11. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

İkamet	N	X	SD	F	P
Köy	21	55.47	8.23	4.91	.008
İlçe	49	56.26	7.19		
Merkezi	229	58.82	6.31		
Şehir	229	58.82	6.31		
Merkezi	229	58.82	6.31		
Toplam	299	58.17	6.69		

P<0.05

Tablo 11’de Öğretmen adaylarının ailelerinin yaşadığı yere göre etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında ailesi köyde ikamet eden öğrencilerin aritmetik ortalaması 55.47, ailesi ilçe merkezinde yaşayanların aritmetik ortalaması 56.26, ailesi şehir merkezinde yaşayanların aritmetik ortalaması 58.82 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre aileleri şehir merkezinde yaşayan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerinde daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir(P<0.05).

Tablo 12. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

İkamet	N	X	SD	F	P
Köy	21	80.42	10.68	.705	.495
İlçe	49	81.59	10.52		
Merkezi	229	82.57	8.49		
Şehir	299	82.26	9.00		
Merkezi					
Toplam					

P>0.05

Tablo 12’de Beden Eğitimi öğretmen adaylarının ailesinin yaşadığı yere göre görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 13. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

İkamet	N	X	SD	F	P
Köy	21	44.71	6.46	2.223	.110
İlçe	49	47.32	4.22		
Merkezi	229	47.40	5.77		
Şehir	299	47.20	5.63		
Merkezi					
Toplam					

P>0.05

Tablo 13’de Beden Eğitimi öğretmen adaylarının ailesinin yaşadığı yere göre meslektaşlarla ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 14. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Babanın Eğitim Durumu	N	X	SD	F	P
İlkokul	115	56.60	7.54	3.866	.004
Ortaokul	51	57.68	7.99		
Lise	87	60.08	4.31		
Üniversite	33	59.45	5.46		
Okur-Yazar Değil	13	58.00	6.16		
Toplam	299	58.17	6.69		

P<0.05

Tablo 14’de Öğretmen adaylarının babasının eğitim durumuna göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında babası ilkököl mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 56.60, babası ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 57.68, babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 60.08, babası üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 59.45, babası okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 58.00 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde babası ilkököl, ortaokul, üniversite mezunu olan ya da okur yazar olmayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir(P<0.05).

Tablo 15. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Babanın Eğitim Durumu	N	X	SD	F	P
İlkokul	115	81.73	9.73	2.724	.030
Ortaokul	51	79.84	11.71		
Lise	87	84.49	6.43		
Üniversite	33	82.93	6.35		
Okur-Yazar Değil	13	79.69	8.16		
Toplam	299	82.26	9.00		

P<0.05.

Tablo 15’de Öğretmen adayının babasının eğitim durumuna göre görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında babası ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 81.73, babası ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 79.84, babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 84.49, babası üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 82.93, babası okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 79.69 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde babası ilkokul, ortaokul, üniversite mezunu olan ya da okur-yazar olmayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir(P<0.05).

Tablo 16. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Babanın Eğitim Durumu	N	X	SD	F	P
İlkokul	115	47.02	6.48	1.360	.248
Ortaokul	51	46.74	6.15		
Lise	87	48.17	4.34		
Üniversite	33	46.87	4.32		
Okur-Yazar	13	44.84	5.49		
Değil					
Toplam	299	47.20	5.63		

P>0.05

Tablo 16’da Beden Eğitimi öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre meslektaşlarla ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır(P>0.05).

Tablo 17. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Annenin Eğitim Durumu	N	X	SD	F	P
İlkokul	123	56.57	8.15	4.220	.002
Ortaokul	42	58.80	4.86		
Lise	59	60.40	4.77		
Üniversite	14	60.85	3.52		
Okur-Yazar	61	58.18	5.86		
Değil					
Toplam	299	58,17	6,69		

P<0.05

Tablo 17’de Öğretmen adayının annesinin eğitim durumuna göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 56.57, annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 58.80, annesi lise mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 60.40, annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 60.85, annesi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 58.18 olarak

bulunmuştur. Bu verilere göre annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde annesi ilkokul, ortaokul, lise mezunu olan ya da okur-yazar olmayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir($p<0.05$).

Tablo 18. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Annelerin Eğitim Durumu	N	X	SD	F	P
İlkokul	123	80.60	11.37	2.425	.048
Ortaokul	42	84.30	6.39		
Lise	59	83.42	7.19		
Üniversite	14	85.85	2.95		
Okur-Yazar Değil	61	82.22	6.89		
Toplam	299	82.26	9.00		

$P<0.05$

Tablo 18’de Öğretmen adayının annesinin eğitim durumuna göre görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 80.60, annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 84.30, annesi lise mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 83.42, annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 85.85, annesi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 82.22 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının görevle ilgili sorumluluklarda annesi ilkokul, ortaokul, lise mezunu olan ya da okur-yazar olmayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir($P<0.05$).

Tablo 19. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Annenin Eğitim Durumu	N	X	SD	F	P
İlkokul	123	46.04	7.85	2.957	.020
Ortaokul	42	49.00	2.03		
Lise	59	48.20	3.29		
Üniversite	14	47.78	1.62		
Okur-Yazar	61	47.19	3.49		
Değil	299	47.20	5.63		

$P < 0.05$

Tablo 19’da Öğretmen adayının annesinin eğitim durumuna göre meslektaşlarla ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 46.04, annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 49.00, annesi lise mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 48.20, annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 47.78, annesi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 47.19 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının meslektaşlarla ilişkilerde annesi ilkokul, lise, üniversite mezunu olan ya da okur-yazar olmayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir($P < 0.05$).

Tablo 20. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Ailenin Ekonomik Durumu	N	X	SD	F	P
Çok Kötü	4	61.00	.00	5.253	.000
Kötü	23	58.13	6.21		
Orta	206	57.14	7.18		
İyi	55	61.50	4.15		
Çok İyi	11	59.81	3.18		
Toplam	299	58.17	6.69		

P<0.05.

Tablo 20’de Öğretmen adayının ailesinin ekonomik durumuna göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında ailesinin ekonomik durumu çok kötü olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 61.00, ailesinin ekonomik durumu kötü olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalaması 58.13, ailesinin ekonomik durumu orta düzeyde olanların aritmetik ortalaması 57.14, ailesinin ekonomik durumu iyi olanların aritmetik ortalaması 61.50, ailesinin ekonomik durumu çok iyi olanların aritmetik ortalaması ise 59.81 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre ailesinin ekonomik durumu iyi olan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde ailesinin ekonomik durumu çok kötü, kötü, orta ve çok iyi olan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir(P<0.05).

Tablo 21. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Ekonomik Durumuna Göre Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Ailenin Ekonomik Durumu	N	X	SD	F	P
Çok Kötü	4	81.50	5.19	2.228	.066
Kötü	23	81.13	8.22		
Orta	206	81.47	9.82		
İyi	55	85.21	6.13		
Çok İyi	11	84.81	2.60		
Toplam	299	82.26	9.00		

$p>0.05$.

Tablo 21’de Beden Eğitimi öğretmen adaylarının ailesinin ekonomik durumuna göre görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır($p>0.05$).

Tablo 22. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Ekonomik Durumuna Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin t Testi Analizi

Ailenin Ekonomik Durumu	N	X	SD	F	P
Çok Kötü	4	47.00	.00	1.632	.166
Kötü	23	46.08	5.08		
Orta	206	46.84	6.36		
İyi	55	48.80	2.53		
Çok İyi	11	48.18	1.60		
Toplam	299	47.20	5.63		

$P>0.05$

Tablo 22’de Beden Eğitimi öğretmen adaylarının ailesinin ekonomik durumuna göre meslektaşlarla ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır($P>0.05$).

5. TARTIŞMA

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinde etik olmayan davranışlara dair görüşlerine ilişkin bulguların tartışma bölümü aşağıda sunulmuştur.

Öğrencilerle ilişkiler konusunda “Öğrencilerin önünde sigara içmek”, öğretmen adayları tarafından daha az etik dışı bir davranış olarak algılanmaktadır. “Öğrencilerin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek”, beden eğitimi öğretmen adayları tarafından öğrencilerle ilişkiler konusunda en etik dışı davranış olarak nitelendirilmiştir. Öğrencilerin önünde sigara içmenin daha az etik dışı bulunma sebebi, öğretmen adaylarının çoğunda sigara alışkanlığı olduğu şeklinde yorumlanabileceği gibi, toplumun her kesiminde öğrencilerin önünde sigara içen bireylerin olduğu, beden eğitimi öğretmenin de bu davranış ile öğrenciyi olumsuz etkilemeyeceği düşüncesinden kaynaklanabileceği de söylenebilir.

Öğretmen adayları tarafından “Toplanan spor parasını kişisel işler için kullanmak” ifadesi, tamamıyla etik dışı bulunmuştur.

Dilek Gözütok⁸⁵ tarafından yapılan “Öğretmenlerin Etik Davranışları” konulu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı’nda görev yapmakta bulunan ya da emekli yöneticiler, öğretmenler ve lise öğrencileri, “Okula ait parayı kişisel amaçla kullanma” ifadesini, en etik dışı davranış olarak yorumlanmıştır.

Öğretmen adayları, görevle ilgili sorumluluklar konusunda “Okula alkol alarak ya da herhangi bir uyuşturucu madde kullanarak gelme”yi en etik dışı davranış olarak adlandırmıştır.

Gözütok⁸⁵ tarafından yapılan araştırmada, “Okula içkili gelme” ifadesi, kısmen etik dışı olarak belirlenmiştir. Bu durum, öğretmenlik etik ilkelerinin sınırlarının net bir şekilde çizilemediğini ve bu konuda yapılan araştırmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öğretmen adayları, “Spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri giderme”yi görevle ilgili sorumluluklar konusunda en az etik dışı davranış olarak nitelendirmiştir. Bu noktada, spor parasının beden eğitimi dersi ile ilgili malzeme ihtiyaçlarını gidermek amacı ile kullanılmasa da okul yararına kullanılıyor olmasının, bu ifadenin öğretmen adayları tarafından daha az etik dışı olarak yorumlanmasına neden olduğu söylenebilir.

Meslektaşlarla ilişkiler konusunda, “Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak”, öğretmen adayları tarafından en etik dışı davranış olarak belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının cinsiyetine göre öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine bakıldığında, her iki cinsiyet de öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda etik davranma eğiliminde olmakla beraber, cinsiyetler arası karşılaştırmada bayanların erkeklere oranla öğrencilerle ilişkilerinde daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu durumun, bayanların kurallara uyma konusunda daha dikkatli olmaları ya da ilişkilerinde daha hassas davranmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri’nde yürütülen bir çalışmada, cinsiyet ve kayıtlı olunan sınıfın öğrencilerin iş etiğine ilişkin algı ve tutumlarına olan etkileri ölçülmeye çalışılmış ve son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre iş yaşamı hakkında daha olumsuz görüşler taşıdıkları ve kız öğrencilerin iş etiğine uygun davranışlara ilişkin daha olumlu tutum içinde oldukları gibi sonuçlar ortaya konmuştur⁸⁶.

Emel Ültanır⁸⁷, 140 ilköğretim öğretmeni ve yöneticisi ile Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği 4. Sınıftaki 179 öğretmen adayının “Mesleğe İlişkin Görev Algıları”nı belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonunda, 30 maddeden; “mesleği severek yapma”, “sabırlı ve hoşgörülü olmaya çalışma”, “güleryüzlü, sabırlı ve anlayışlı olma”, “çocukların eğitsel ve kişisel sorunlarını çözebilme” gibi maddelerin yer aldığı 18 maddede sınıf öğretmenleri lehine anlamlı farklılıklar, cinsiyet açısından 28 maddede anlamlı fark olmadığı bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının ailelerinin yaşadığı yere göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında, aileleri şehir merkezinde yaşayan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerinde daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Şehirde büyüyen ya da yaşayan öğretmen adaylarının etik konusunda daha duyarlı olma sebebi, ilçe ve köylere oranla eğitim seviyesi yüksek, sosyokültürel açıdan daha çeşitli bir çevrede yaşamaları olabilir.

Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında, babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde daha etik davranma eğiliminde oldukları söylenebilir. Babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının öğrencilerle olan ilişkilerinde daha etik davranışlar sergileme eğiliminde olması, sosyal ve kültürel anlamda daha eğitilmiş bir çevrede büyümüş ve ahlaki eğitiminin bu koşullar dâhilinde gelişmiş olmasından kaynaklanabilir.

Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre görevle ilgili sorumluluklara ilişkin etik görüşlerine bakıldığında, babası üniversite mezunu olan öğretmen adayları görevle ilgili sorumluluklarda daha etik davranışlar sergileme eğiliminde olarak belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda etik görüşlerine ilişkin sonuçlara bakıldığında, annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde daha etik davranma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Buradan hareketle üniversite mezunu olan bir annenin, üniversite ve meslek hayatı boyunca içinde bulunduğu kültürün yansıması olarak davranışlarında sergilediği sosyal sorumluluk, etik değerlerin aileden başlayarak gelişmekte olduğu ve bu yüzden annesi üniversite mezunu olan öğretmen adayının etik değerlere daha bağlı olduğu söylenebilir.

Beden Eğitimi öğretmen adaylarına ilişkin yapılan bu araştırmanın aksine Pelit ve Güçer⁸³ tarafından Turizm ve Otelcilik Bölümü'nde uygulanan "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara ve Öğretmenleri Etik Dışı Davranışa Yönelten Faktörlere İlişkin Algılamaları" konulu çalışmada, "Öğretmen adaylarının etik algılamalarının ikametgâh yerlerine göre, annenin eğitim durumuna göre, babanın eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin yapılan anova testi sonuçlarında, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili; öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar ve meslektaşlarla ilişkiler alanlarıyla ilgili etik dışı uygulamalara ilişkin görüşlerinde, herhangi bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir".

Öğretmen adaylarının ailelerinin ekonomik durumuna göre öğrencilerle ilişkilerde etik görüşlerine bakıldığında, ailesinin ekonomik durumu "iyi" olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum bize ekonomik koşulların, etik değerlerin gelişiminde pay sahibi olduğunu göstermektedir, diyebiliriz.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinde etik olmayan davranışlara dair görüşlerine ilişkin sonuçlar ve bu sonuçlar ışığında beden eğitimi ve sporda etik ilkelerin oluşturulmasında yararlı olabilecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

6.1.Sonuçlar

1. Öğretmen adaylarının cinsiyetine göre etik görüşlerine ilişkin elde edilen verilere göre öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda bayanların erkeklere oranla daha etik davranma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.

2. Öğretmen adaylarının okumakta olduğu sınıfa göre etik görüşlerine ilişkin elde edilen verilerde 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

3. Öğretmen adaylarının yaşadığı yerleşim birimine göre etik görüşlerine ilişkin yapılan değerlendirmede, ailesi şehir merkezinde yaşayan öğretmen adaylarının, öğrencilerle ilişkilerde ailesi köyde ya da ilçe merkezinde yaşayan öğretmen adaylarına göre daha etik davranışlar gösterme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

4. Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre etik görüşlerine ilişkin yapılan değerlendirmede, öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda babası lise mezunu olan öğretmen adaylarının daha etik davranma eğiliminde oldukları görülmüştür.

5. Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre etik görüşlerine ilişkin yapılan değerlendirmede, öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca meslektaşlarla ilişkilerde ise annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde olduğu belirlenmiştir.

6. Öğretmen adayının ailesinin ekonomik durumuna göre etik görüşlerine ilişkin yapılan değerlendirmede, öğrencilerle ilişkilerde ailesinin ekonomik durumu iyi olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

6.2. Öneriler

1. Beden Eğitimi öğretmen adaylarının etik kavramı ve mesleki etik konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmesi için, yükseköğretimde “etik” konulu bir dersin olmasına gereksinim duyulmaktadır.

2. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aday öğretmenlere uygulanan Hazırlayıcı Eğitim Kursu kapsamında öğretmenlik mesleği etik ilkelerini ele alan derslere yer verilmelidir.

3. Aynı akademik dönem içinde 1. ve 4. sınıf Beden Eğitimi Bölümü öğrencilerine uygulanan bu araştırmanın, 1. sınıfa başlayan öğrencilere uygulandıktan 4 yıl sonra aynı öğrencilere tekrar uygulanması, öğrencilerin lisans programı öncesi ve sonrası etik görüşlerinin farklılığını gözlemleyebilmek açısından yararlı olacaktır.

4. Milli Eğitim Bakanlığı'nın beden eğitimi ve spor öğretmenlerini mesleki etik konusunda bilgilendirici seminerler ya da hizmetiçi eğitim kursları düzenlemesi, öğretmenlerin meslek yaşamlarında etik konusunda yaşadığı ikilemleri en aza indirecektir.

5. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tüm dersler için hazırlanarak okullara yollanan öğretmen kılavuz kitaplarının beden eğitimi dersi için de hazırlanarak tüm okullara yollanması, okullar arasında eşörneklik sağlanması ve yapılan sınavlarda değerlendirme ölçeği oluşturulmasının kolaylaştırması açısından etik anlamda önem taşımaktadır.

6. Öğretmenlikte ve Beden Eğitimi ve Spor konusunda etik ilkelerin oluşturulmasına ve geliştirilmesine yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

7. KAYNAKLAR

1. **Aras G.** Ekonomi Forumu: İş Etiği, Etik Sorunlar, Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Basım Çözüm Reklam, **2001**.
2. **Vikipedi.** Erişim: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Etik> Erişim tarih: **10.11.2007**
3. **Ertekin Y.** Örgüt İklimi. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, **1978**.
4. **Schein H.** Örgütsel Psikoloji. Eskişehir: İ.T.İ.A.Yayımları, **1976**.
5. **İnal K.** Sosyalist Etik. Gelecek, **1996**.
6. **Lamberton L, Minor HL.** Human Relations: Strategies For Success. Chicago: Irwin Mirror Pres, **1995**.
7. **Ruacan Ş.** *Yönetim ve Ekonomi* Cilt 12, Sayı 2. **2005**.
8. **Bozkurt V.** Küreselleşme Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar, Küreselleşmenin İnsani Yüzü, İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım A.Ş., **2000**: 189
9. **Bishop C.** How to Edit a Scientific Journal. Philadelphia. **1984**.
10. **Diñcer Ö.** Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., **1997**.
11. **Aktan C.** Ahlaki Yeniden Yapılanma ve Toplam Ahlaka Doğru: 1- Ahlak ve Ahlak felsefesi. İstanbul: Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği, **1999**.
12. **Akarsu B.** Ahlak Öğretileri: Mutluluk Ahlakı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, **1965**.
13. **Russel B.** Bilim ve Din. (Çeviren: Hilmi Yavuz). Cem Yayınevi, **1993**.
14. **Kentsu J.** Okul Yöneticilerinin Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Etik Üzerine Etkisi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, **2007**.
15. **Bolay SH.** Felsefeye Giriş. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş., **2004**.
16. **Nuttal J.** Ahlak Üzerine Tartışmalar: Etiğe Giriş. (Çeviren: Abdullah Yılmaz) İstanbul: Ayrıntı Yayınları, **1997**.
17. **Tepe H.** Bir Felsefe Dalı Olarak Etik Doğu ya da Batı. Ağustos Eylül Ekim. **1998**.
18. **Kaya M.** Bazı Kişisel Değişkenlere Göre Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargıları. Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. **1993**.
19. **Akarsu B.** Felsefe Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, **1975**: 13
20. **Atatunç C.** Ahlak ve Etik Değerlerin Çağdaş Basına Yansımaları. Kocaeli Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi, **2006**

21. **Çukacı Y.** Kamuyu Aydınlatmada Muhasebe Meslek Elemanının Etik Anlayışı ve İzmir İlinde Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı:1, **2006**.
22. **Özlem D.** Günümüzde Felsefe Disiplinleri. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, **1997**.
23. **Sarı E.** Kamu Yönetiminde Örgüt Kültürü ve Mersin Defterdarlığı Örneği. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. **2005**.
24. **Hofstede G, Neuijen B, Ohayv DD, Sanders G.** Measuring Organizational Cultures: Aqualitative and Quantitative Study Across Twenty Cases Administrative Science Quarterly **1990: 286-316**
25. **Ericson F.** Conceptions of School Culture an Overview. Educational Administiration Quarterly. **1987: 11-24.**
26. **Hofstede G.** Consequences: International Differences in Work Related Values. California: Sage Publication, **1980**.
27. **Kongar E.** Kültür Üzerine. İstanbul: Çağdaş Yayınları, **1982**.
28. **Başaran İE.** Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü. Ankara: Gül Yayınları, **1991**.
29. **Alaire Y, Firsirotu.** Theories of Organizational Culture. Organization Studies, **1984**.
30. **Trompenaars F.** Başarılı Örgütlerin Sırları. *Human Resource*, **Ağustos 1997**.
31. **Tosun K.** Yönetim ve İşletme Politikası. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayınları, **1990**.
32. **Erdoğan İ.** Eğitimde Değişim Yönetimi, Eğitim Yönetimi. **1997: 199-200**
33. **Bozkurt T.** İşletme Kültürü: Kavram Tanımı ve Metodolojik Sorunlar. İstanbul. **1996**.
34. **Morey N, Luthans CF.** Refining the Displacement of Culture and the Use of Scenes and Themes in Organizational Studies Acadey of Management Review. **1985**
35. **Stolp S, Smith SC.** Cultural Leadership” S.C. Smith, P.K. Prele (ed.) School Leadership: Handbook for Excellence. University of Oregon, **1997**.
36. **Wells C.** İnsan ve Dünyası. İstanbul: Remzi Kitabevi, **1971**.
37. **Martin J, Siktin SB, Boehm M.** Founders and the Elusiveness of a Culture Legacy. Organizational Culture. California, **1985**.
38. **Turgut T.** Örgütsel Davranışta Değerlerin Yeri. Endüstri ve Örgüt Psikolojisi-II. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, **1998**.
39. **Şişman M.** Örgüt Kültürü. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, **1994**.
40. **Terzi AR.** Örgüt Kültürü. Ankara: Nobel Yayınları, **2000**.
41. **Posner BZ, Munson JM.** The Importance of Values in Understanding Organizational Behaviour. *Human Resource Management*, **1979**.
42. **Owens RG, Steinhoff CR.** Towards a Theory of Organizational Culture. *Journall of Organizational Administration*, **1989**.

43. **Kahn RL, Katz D.** Örgütlerin Toplumsal Psikolojisi (Çevirenler: Halil Can ve Yavuz Bayar) Ankara: Doğan Basımevi, **1977**.
44. **Williams B.** Ethics and The Limits of Philophy. USA, Harward University: Pres Cambridge Massachusetts, **1985**.
45. **Desensi TJ, Rosenberg D.** Ethics in Sport Management. USA, Fitness Information Technology Inc: Pepper Pres. **1996**.
46. **Brazel NE.** The significance and application of informed consent. AORN Journal, **1997**: 377-380
47. **Karaöz S.** Cerrahi Hemşireliği ve Etik. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, **2000**.
48. **Ay Ü.** İşletmelerde Etik ve Sosyal Sorumluluk. Adana: Nobel Yayın Dağıtım, **2003**.
49. **Berlandi HJ.** Ethical Issues In Pediatric Perioperative. **1997**: 153- 168
50. **Billington R.** Felsefeyi Yaşamak. (Çev: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, **1997**.
51. **Hitt WD.** Ethics and Leadership: Putting Theory into Practise. Columbus: Battelle Pres, **1990**.
52. **Aydın Pİ.** Eğitim ve Öğretimde Etik. Ankara: PegemA Yayınları, **2003**.
53. **Weiss JW.** Business Ethics, A Stakeholder and Issues Management Approach. 2nd Ed. The Dryden Press, **1998**.
54. **Durkheim E.** Meslek Ahlakı (Çev. Mehmet KARASAN). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, **1986**.
55. **Dev D, Altunsaray M, Erçetin S.** Konu Anlatımlı Görevde Yükselme Sınavına Hazırlık. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, **2003**.
56. **Özkalp E, Kirel Ç.** Örgütsel Davranış. Eskişehir: Etam Matbaa, **2005**.
57. **Bozgeyik A.** Nasıl Bir Ülkede Yaşamak İstersiniz ?. Erişim:www.tedmer.org.tr/ **2005**.
58. **Silah M.** Endüstride Çalışma Psikolojisi, Seçkin Kitabevi, Ankara, **2005**.
59. **Özden Y.** Eğitimde Yeni Değerler ve Eğitimde Dönüşüm. Ankara: PegemA Yayınları. **2002**.
60. **Aydın İP.** Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik. Ankara: PegemA Yayıncılık. **1998**.
61. **Şen ML.** Kamu Yönetiminde Yozlaşmanın Önlenmesinde Yönetmel Etik Yaklaşımı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi) **1998**.
62. **Malinowski B.** İnsan ve Kültür (Çeviren: Fatih Gümü). Ankara: V Yayınları, **1990**.
63. **Tosun K.** İşletme Yönetimi. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, **1998**.
64. **Barnard C.** The Functions of Executive. Cambridge: Harward University Press **1994**.
65. **Doğan M.** İşletme Ekonomisi ve Yönetimi. İzmir: Anadolu Matbaacılık, **1995**.
66. **Güçlü N.** Örgüt Kültürü. *Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 6 **2003**.
67. **Laux H, Liermann F.** Grundlagen der Organisation, Berlin: Heidelberg. **1997**.

68. **Türkiye Bankalar Birliği**, Bankacılık Etik İlkeleri. Tebliğ no: 1012, **2001**.
69. **Uzunçarşılı Ü, Toprak M, Ersun O.** Şirket Kültürü ve İş Prensipleri. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2000-4, **2000**.
70. **Agnes H, Ference F.** Postmodern Politik Durum (Çev. Ş. Argın, O. Akınhay). Ankara: Öteki Yayınevi. **1993**.
71. **Bayram AK.** Modern Etik ve Siyaset. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Sakarya: Bilge Matbaacılık, **2005**.
72. **Aktan CC.** Yolsuzluk Türleri, Siyasallaşma, Siyasal Patronaj, Rant Kollama, Rüşvet, Lobencilik, Korumacılık, Kayırmacılık. Yeni Türkiye Araştırma ve Yayın Merkezi, **1997**: 13
73. **Mass CM.** Webster's Third New International Dictionary. **1965**.
74. **Fişek K.** Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünya'da ve Türkiye'de Spor Yönetimi. Ankara: Bağırğan Yayınevi, **1998**.
75. **Tomiche FJ.** Sport and Health. *World Health, Nowember*. **1978**: 3
76. **Özmen Ö.** Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni. İzmir: Yılmaz Basımevi, **1976**: 114
77. **Eitzen SD.** Ethical Dilemmas in Sport. Sport in Contemporary Society and Anthology. Ed: Louise H. Waller. New York: St. Martin's Press, **1993**.
78. **Oktay A.** Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Nitelikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 3, **1991**.
79. **Cılga A.** Çocuk Hakları Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı:151, **2001**.
80. **Haynes F.** Eğitimde Etik (Çeviren: Semra Kunt Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, **2002**.
81. **Örenel S.** Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeleri Kapsamındaki Davranışlarının İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Algılarıyla Değerlendirilmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, **2005**.
82. **Resmi Gazete**, Sayı: 25785, **2005**.
83. **Pelit E, Güçer E.** Akademisyenlerin Meslek Etiği Konusundaki Algılamaları Üzerine Bir Çalışma. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı: 2, **2006**.
84. **SPSS Inc.** SPSS for Windows Version: 15 Vista HOTFIX, Chicago, **2007**.
85. **Gözütok FD.** Öğretmenlerin Etik Davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 32, Sayı:1-2, **1999**: 83-99.
86. **Luthar HK, Di Battista RA ve Gautschi T.** Perception of What the Ethical Climate is and What it Should be: The Role of Gender , Academic Status, and Ethical Education. Journal of Business Ethics, **1997**: 205-217.
87. **Ültanır E.** Sınıf Öğretmenleri ile Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenliğe İlişkin Mesleki Görev Algılarının Karşılaştırılması. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Selçuk Üniv. Yay, Konya, Cilt 1, **1998**: 715-717.

EK-1

Değerli Arkadaşlar,

Bu çalışma ile, siz Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşlerinizin alınması amaçlanmıştır. Anket sonuçları, “Beden Eğitimi ve Sporda Etik” konusunu ele alan Yüksek Lisans Tezi kapsamında kullanılacaktır. Bu ankette yer alan maddelere vereceğiniz yanıtlar çalışmamıza önemli katkılar sağlayacaktır. Lütfen ifadeleri dikkatle okuduktan sonra size en uygun seçeneği “X” ile işaretleyiniz. Size verilen ankete isminizi yazmayınız ve birden fazla seçeneği işaretlemeyiniz.

Cevaplama süresi yaklaşık 30 dakikadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Pervin BİLİR
Çukurova Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
pbilir@cu.edu.tr

Ümit OBUZ
Çukurova Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
Yüksek Lisans
umit_obuz@yahoo.com

Kişisel Bilgiler	
Cinsiyetiniz	Kız ☐ Erkek ☐
Sınıf	1 ☐ 4 ☐
Okuduğunuz Üniversite	Çukurova Ü. ☐ Harran Ü. ☐ Mersin Ü. ☐ M. Kemal Ü. ☐
İkametgah (Ailenizin)	Köy ☐ İlçe Merkezi ☐ Şehir Merkezi ☐
Babanızın Eğitim Durumu	İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Okur-Yazar Değil ☐
Annenizin Eğitim Durumu	İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Okur-Yazar Değil ☐
Ailenizin Ekonomik Durumu	Çok Kötü ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi ☐

Bu bölümde 41 soru bulunmakta olup her soru için 5 şık verilmiştir. Sizden istenen, her soruyu dikkatlice okuyup, daha sonra sizin için en doğru olan seçeneği işaretlemenizdir.

1- Tamamıyla Etik 2- Kısmen Etik 3- Kararsızım 4-Kısmen Etik Dışı 5- Tamamıyla Etik Dışı

Öğrencilerle İlişkiler					
Aşağıdaki kriterleri değerlendiriniz.					
1. Not karşılığında maddi çıkar sağlamak	1	2	3	4	5
2. Derslerine girilmeyen öğrencilerle flört etmek	1	2	3	4	5
3. Bireysel işler için öğrencileri kullanmak	1	2	3	4	5
4. Derslerine girilen öğrencilerle flört etmek	1	2	3	4	5
5. Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek	1	2	3	4	5
6. Derslerine girilmeyen akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek	1	2	3	4	5
7. Kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda öğrenciyi yönlendirmeye çalışmak	1	2	3	4	5
8. Okul takımında oynayan öğrencilere ayrıcalıklı muamele yapmak	1	2	3	4	5
9. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek	1	2	3	4	5
10. Öğrencilerin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek	1	2	3	4	5
11. Öğrencilere fiziksel ceza vermek	1	2	3	4	5
12. Öğrencilerin önünde sigara içmek	1	2	3	4	5
13. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek	1	2	3	4	5

Görevle İlgili Sorumluluklar					
Aşağıdaki kriterleri değerlendiriniz.					
14. Çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek	1	2	3	4	5
15. İşe gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak	1	2	3	4	5
16. Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel işleri için kullanmak.	1	2	3	4	5
17. Geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmek(Derse geç girme, öğle tatilini uzatma, geç gelme, erken ayrılma)	1	2	3	4	5
18. Kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak ve meslektaşlarını buna yöneltmek	1	2	3	4	5
19. Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb.) diğer öğrenciler önünde açıklamak	1	2	3	4	5

20. Okula alkol alarak ya da herhangi bir uyuşturucu madde kullanarak gelmek	1	2	3	4	5
21. Toplanan spor parasını kişisel işler için kullanmak	1	2	3	4	5
22. Spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermek	1	2	3	4	5
23. Spor malzemelerinin öğrenciler dışındaki kişilerce kullanılmasına izin vermek	1	2	3	4	5
24. Ders dışı egzersizleri düzenli yapmamak	1	2	3	4	5
25. Derslerde konu anlatmak yerine öğrencilere top verip serbest bırakmak	1	2	3	4	5
26. Yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilerine aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak	1	2	3	4	5
27. Sınıfta argo terim kullanmaktan çekinmemek	1	2	3	4	5
28. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edercesine beyanlarda bulunmak	1	2	3	4	5
29. Öğrencinin dersi geçmesi karşılığında velisinden bireysel ya da kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmek	1	2	3	4	5
30. Okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmak	1	2	3	4	5
31. Spor parasıyla alınan malzemeleri ucuza mal etmek amacıyla faturalandırmamak	1	2	3	4	5

Meslektaşlarla İlişkiler

Aşağıdaki kriterleri değerlendiriniz.

32. Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak	1	2	3	4	5
33. Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak	1	2	3	4	5
34. Meslektaşları ile ilgili gizli bilgi-belgeleri yasal veya mesleki amaçlarca gerekli olmadığı halde açıklamak	1	2	3	4	5
35. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde ideolojik-partizan vb. gibi nedenlerle araya mesafe koymak	1	2	3	4	5
36. Meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmak	1	2	3	4	5
37. Meslektaşlarıyla ilişkilerinde cinsiyet ayrımı gözetmek	1	2	3	4	5
38. Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak	1	2	3	4	5
39. Herhangi bir meslektaşı hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı-açıklamalarda bulunmak	1	2	3	4	5
40. Meslektaşının başarısını kendisine mal etmek	1	2	3	4	5
41. Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

17.01.1982 tarihinde Hatay'da doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini Hatay'da tamamladı. Okul döneminde aktif olarak basketbol ve voleybol oynadı. 2000 yılında Harran Üniversitesi Beden Eğitimi Bölümü'nü kazandı. 2. yılın sonunda 2002 yılında Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü'ne geçti. 2004 yılında mezun olduktan sonra Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans programına başladı. 2006 yılında Hatay Sebenoba İlköğretim Okulu'na atandı. Halen aynı okulda görev yapmakta bulunan Ümit OBUZ, İngilizce bilmektedir.